

»Velik je upliv lista »Istre«, ne samo na vodje naših emigrantskih organizacija, nego i na članstvo i na neorganizovane emigrante.«
(Iz okružnice Saveza.)

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

FAŠISTOVSKA ŠPIJONAŽOMANJA V JULIJSKI KRAJINI

STODVAJSET LET ZNAŠAO OBSODE RIMSKEGA TRIBUNALA RADI ŠPIJONAŽOMANJE

Od tega je, prav gotovo, sto let izrečenih nad čisto nedolžnimi žrtvami

Slučaj Zgage in Groharja, obsojenih na 25 let zapora

Ljubljana, 30 januarja 1934.
Dve zadnji številke »Istre« z dne 10. in 28. januarja prinašajo odsode specijalnega tribunala v Rimu nad našimi ljudmi iz Podbrda in iz Klane, tuk na jugoslovenski meji.

Specijalni tribunal deli v tajnih procesih samo na podlagi ovadb fašističnih in policijskih oblasti ter na podlagi zaščitovanja ovajalcev samih strašne kazni po deset, dvajset, petindvajset in še več let ječe našim ljudem.

Večina so žrte novega vala terorja fašistične justice v Rimu iz krajev bližu meje: iz Klane, Idrije, Postojnščine, baške doline pod Črno prstjo ter iz drugih krajev vzdolž meje.

Otožnica specijalnega tribunala, ki je bila uperjena proti novim žrtvam fašistične justice iz Podbrda,

proti Janezu Zgagi in Tomažu Gro-

harju, ju obtožuje za isti delikt vojne špijonaže kot kmečkega voznika Ivana Karlovča ter Ivana Sroka, sedemdesetletnega starca. Pri vseh je razlog gretanje malenkosten:

Karlovča so zaprli zato, ker je kot voznik iskal v bližini vojaških utrd inžinirja, pri katerem je bil zapolen, Zgago in Groharja pa radi tega ker sta šla iz Podbrda na prelaz Petrovo brdo, kjer ima Zgaga prav blizu svoj dom, a Grohar dele svojega posestva.

Kako so iz trte izviti, popolnoma izmišljeni ter na podlagi fantastičnih ovadb fašističnih funkcionarjev zasnovani špijonažni procesi proti našim ljudem, najbolj nazorno prikazuje proces proti Groharju in Zgagi.

Grohar iz Zgaga sta dva tako premožna naša človeka,

ki sta se pečala z lesno industrijo, goštinstvom in splošno trgovino. Oba imata številno družino ter sta že precej v letih, takoj ima na pr. Grohar 52 let, a Zgaga 58 let. Ko je bil odprt rok za optiranje za Italijo, sta oba kot jugoslovenska državljanina predložila opcijsko prošnjo. Ta pa jima ni bila usiljana, ker nista mogla izpolniti vseh predpogojev za opcijo. Grohar je z vsem svojim premoženjem v Podbrdu ostal še dalje v Podbrdu, lepo na miru, a Zgaga je pa onstran razvodne črte na Petrovem brdu pripadel obenem s celo sorško občino pod Jugoslavijo ter je hodil redno po opravkih svoje lesne industrije v Italijo.

Ker je nad njima visel vedno meč državljanstva, se nista vtikalna v nikakko politiko, nista bila člana nobene izmed slovenskih organizacij v Italiji za časa njihovega legalnega obstoja.

Sla sta samo za svojimi posli ter precej obogatela. Njuno premoženje ima milionsko vrednost.

Toda niti njuna neinteresiranost za javno življenje jih ni rešila od terorja fašistične države.

V Podbrdu, obmejni železniški postaji je nakopčeno nič koliko tajnih agentov, finansarjev, železniških milicijonjev, potem onih navadnih s kužki, karabinerjev itd. Redke posejane potnikite münchenskega brzega vlaka, ki edino dvakrat na dan obiše to zapuščeno postajo, oblega vsa ta pisana množica brezposelnih fašističnih uniformirancev ter jim pregleduje maloštevilno prtljago. Za čuječo stražo na svetih mejah Domovine je ta dvokratni izliv sitnosti tekom vsakega dneva premašo zaposlene, ter si zato išče favorik na drugih voljih.

Prestrašeno podbrško prebivalstvo ne nudi žalibog nikakih možnosti, da bi uniformirani junaki prišli do junaških akcij. Le zelo iznajdljive glave, kot je Venuti, tenente obmejne milicije je zamogel italijski Domovini izkazati svoje usluge. Nikakor mu nista šla po volji edina Jugoslovena Zgaga in Grohar. Po parletnem službovanju je hotel Venuti opravičiti svojo brezposleno eksistenco

v Podbrdu ter na vsak način odkriti zarotnike proti državi.

Zalezoval je Groharja skozi leta. Tako ga je hotel arretirati že pred dvema letoma, ko je Grohar lovil s pravilnim orožnim listom v svojem lovišču na Poreznu. Takrat se je Grohar, nekako rešil. Toda malo mu je to pomagalo.

Venuti ga je kratkomalo potem aretiral v gostilni na Petrovem brdu obenem z Zgagom, z natakarico ter še z dvema kmetoma iz Petrovavega brda, z Wolfom, po domače Primozem iz Bače, ter Kaltnekarjem tudi iz Bače.

Obtožnico proti njima je imel Venuti lepo spisano že pred njuno aretacijo. Glasila je ničmanj, kot da sta hotela Zgaga in Grohar izročiti jugoslovenski državi načrte italijskih utrd na gorah okoli Podbrda,

to je na Možicu, na prelazu Petrovavega brda ter na Poreznu. Ozadje ovadbe je Venuti prikazal dovolj slikovito. Potrebno je bilo prikazati

tajni sestanek ter je zato v ovadbi ustvaril tajni sestanek. In še kak sestanek! Sestanek na sam dan nekega sokolskega izleta v Škofjolki v navzočnosti takih poznanih emigrantov iz Julijske Krajine, pri katerih imenu vsak pravoveren fašist Podbrda posveti svoje misli Duceju ter se potipa za revolver. V zaroto so vtaknili radi okroglega števila, ki ga mora imeti vsaka poštena zarota še dva Zgagova ter enega Groharjevega sina.

Še selo senca ubogega ustreljenega Valentina Eržena je strašila na procesu.

Šestnajst mesecev je trajal preiskovalni zapor predno je specijalni tribunal zamogel nastopiti proti njima. Fantastična podlaga proti bogatima trgovcem ni imela nikake podlage. Potreba jo je bilo zato podpreti.

Izpuštili so natakarico, doma iz Dobrave na Gorenjskem v Jugoslaviji pod pogojem - da jim podpiše izjavo. Natakarica je podpisala vse kar so jih dali v podpis, samo da je bila prostota da je mogla nato se vrniti v Jugoslavijo.

Soobitoženca Wolf in Kaltnekar sta bila pretepena in tudi izpuščena s tem, da sta podpisala vse izjave, katere so jim predložili v podpis. Ovadba, ki je radi svoje fantastične izmišljenosti visela popolnoma v zraku, je bila s takimi izjavama za specijalni tribunal dovolj podprtta.

Grohar in Zgaga sta bila obsojena vsak na petindvajset let ječe.

Radi amnestije ter preiskovalnega zapora se jima je kazen snižala na dvajset let.

Prebivalstvo Podbrda in vseh vasi baške doline ne more priti k sebi od začudenja nad tako strašno obsobo.

Poznana je vsem strašna obtožnica proti njima. Smatrali bi jo za smešno, ako ne bi bila za teroristični tribunal tako tragično resna. Grohar in Zgaga sta bila bagataša te jima denarjev ni bilo potreba iskati v vohunskem delu. Radi državljanstva, ter po svoji naravi sta bila do skrajnosti plasljiva in boječa. Sama misel na kako vohunsko delo bi jima od strahu ježila kožo. Njuni prispevki za razne fašistične ustanove za balilo, za dopolovarje itd., so bili vedno izdatne, ker sta živelia v večnem strahu za svojo trgovino, za svoje posle.

Celotnemu našemu nesrečnemu prebivalstvu v Italiji je znano, je jasno, da sta padla Grohar in Zgaga kot žrte izmišljene ovadbe fašističnih funkcionarjev, ki se hočejo na vsak način iztakniti s svojim delom zastrašitve slovenskega prebivalstva. Padla sta pa tudi kot žrte špijonažomanije, ki se je polastila vojaških, ciljnih in fašističnih oblasti v Julijski Krajini ter višjih vojnih in političnih krogov v Rimu. Nikdar se jima ne zdi dovolj velika tajnost, ki naj ovija og-

romen par podzemskih kazemat, katerega gradijo v sredini slovenskega in hrvaškega prebivalstva na jugoslovenski meji.

Vsak Slovenc in Hrvat v Italiji, stanujec v bližini utrdnega pasu je za njih nedokazan vohun.

Dnevne so postale aretacije kmetov, ki se podajajo v gozd, na svoje njive po svojem kmečkem opravil. Vedno pogosteje so postali vohunski procesi proti našim ljudem v Rimu. Obsojeni so tudi tako, za katere je očvidno, da se, bodisi radi svojega poklica, starosti, ali pa na plašljivosti svojega značaja, ne morejo pečati z vohunstvom.

Obsojajo se naši ljudje v največji tajnosti, brez pravice obrambe in prič, brez dovolitve dokaza alibija, obsojajo se oni kar na slepo samo na podlagi izmišljotin fašističnih funkcionarjev.

Celo naše obmejno prebivalstvo v Julijski Krajini je izročeno na milost, in nemilost objestnih in samopašnih fašističnih oblastnikov.

Nad stodvajset let že znašajo obsodbe rimskega tribunala v poslednjem času radi špijonažomanije. Od teh jih je prav gotovo sto let izrečenih nad čisto nedolžnimi žrtvami.

Val italijanske špijonažomanije, ki pljuška sedaj nad našimi kraji, je eden slednje rešene iz njihovih živilih grobov!

izmed najstrašnejših. Na kogar vržejo objestni fašistični funkcionari sum vohunstva, je izgubljen, pa četudi je še tako nedolžen. Za njega ne obstoji prav nobeno dokazno postopanje. Enkrat arretiran izgine, nihče ne ve kam, njega pokrije tajnost preiskave in procesa. Na njega pada prokletstvo krivične obsoobe. Dvajsetletna obsooba pomeni za nešrečnika konec življenja in propast družine.

Najstrašnejše je še to, da bo padlo kot žrte špijonažomanije se mnogo, mnogo naših nedolžnih ljudi, ker ogromni utrdbeni pas stoji med našim ljudstvom skozi leta, z njim pa tudi strah italijskih oblasti pred spionazom ter samovoljo fašističnih oblastnikov ter specijalnega tribuna.

Celotna emigracija iz Julijske Krajine je polna najtejnje solidarnosti z nedolžnimi žrtvami fašistične samovolje, justičnega terorja ter zastrašujoče špijonažomanije.

Emigracija ne bo prenehala protestirati tudi proti temu novemu načinu terorja.

Žrte izmišljenih in tajnih vohunskih procesov v Rimu so ji ravno tako svete kot vse ostale. Borba emigracije ne bo prenehala, dokler ne bodo tudi te poslednice rešene iz njihovih živilih grobov!

DVA JUGOSLOVANSKA DRŽAVLJANA OBSOJENA VSAK NA PET LET JEČE

Obsoba Antonia Branišelja in Franca Pindriča

Postojna, januarja 1934. (Agis). Preteklo leto sta bila od italijskih obmejnih straž arretirana dva jugoslovenska državljanja, doma iz Otoka pri Cirkniškem jezeru in sicer: Pindrič Franc in Branišelj Anton. Aretiranca so odvedli v tržaške zapore, kjer sta sedaj dočakala svojo

sodbo. Osumljena sta bila tihotapstva. Venjar pa jima v tej zadevi niso mogli prav ničesar dokazati. Da bi pa dobili vzrok za njiju obsodbo, so ju obdolžili upora proti varnostnim stražam. Dobila sta vsak po pet let ječe.

KONFINACIJA ŠTUDENTA PIPANA

Nekaj podrobnosti o obsojenem študentu

Komen januarja 1934. (Agis). Kakor smo poročali v zadnji številki »Istre« je bil slovenski študent Danijel Pipan, doma iz Preserja pri Komnu obsojen na pet let konfinacije. Naknadno doznavamo da je bil Pipan obsojen od goriške »Comissione provinciale per il confino« potem, ko je od Binkošti 1933 presezel v goriških zaporih. Kraj njegove konfinacije še ni točno znan. Domneva se, da je to otok Ponza. V konfinacijo je bil že odveden za božične praznike.

ciale per il confino« potem, ko je od Binkošti 1933 presezel v goriških zaporih. Kraj njegove konfinacije še ni točno znan. Domneva se, da je to otok Ponza. V konfinacijo je bil že odveden za božične praznike.

STRAŠAN ŽIVOT NA OTOKU PONZI

Što se dogaja sa konfiniranimi u logoru na Ponzi?

Trst, januara 1934. — U logoru za konfiniranje na otoku Ponzi u napuljskem zalivu, ima još uvlek nekoliko naših narodnjakov, koji nisu bili amnestirani, ili koji su osudjeni na konfinacijo poslije amnestije. Zato nas naročito interesuje sve ono što se dogaja na tom strašnem otoku. Prema onome što saznamemo, u novije vrijeme život je tamo mučan i nepodnosiv.

Nasilja i provokacije policijskih organa protiv konfiniranih prelaze sve granice. Tako je, naprimjer, jednim nedavnim narednjem odredeno, da se više za prestopke, koje počne konfinirani neče slati pred redoviti sud, nego će se protiv njih postati direktnim disciplinskim postupkom. Ranije su naime konfinirani za prestupke dolazili pred sud. Iz Ponze su ih vodili u Napulj. I dogadjalo se, da ih osude, ali bilo je slučajev, da je sud morao biti objektivan, pa se mnogi optuženi spasio i nije bio u zatvor. Sad će policijski organi na Ponzi za prestupke sami krojiti pravdu. Da to nije u prilog konfiniranih jasno je.

Jednim drugim narednjem odreduje se, da se od sada unapred konfinirani ne

smiju dopisivati nego samo s direktnim ili najbližim članovima familije (parenti di primo grado), to znači s roditeljima, ženom sinom, kćerkom, bratom ili sestrom. U narednjem je rečeno medju retcima, da će svaki i najmanji znak protesta biti suzbijen najoštirje.

To je naredjenje doneseno 20 decembra. I od tada familije konfiniranih nemaju više pisama od svojih sa Ponze... Taj čudan muk izazivlje svaku sumnju. Što se dogodilo na Ponzi? Može biti, da su sva pisma, koja konfinirani pišu zaplijenjena ili su svi konfinirani u zatvoru? Moguće je, da su konfinirani pokušali da protestuju zbog naredjenja o dopisivanju, pa su im zabranili i dopisivanje familiarima...

Sve su sumnje opravljene, jer znamo kakve metode prakticiraju fašistične policijske vlasti u logorima za konfinaciju.

NA DESET GODINA JE OSUDJEN IVAN SROK A NE IVAN PROH. kako smo to javili u poslednjem broju »Istre«. Srok, starac od 72 godine bio je iz Sv. Mateja kod Matulja, a ne iz Klane. Bio je najuglednija lčnost u svom selu.

**»DANTE ALIGHIERI«
U TOLMINU I ŠIRENJE
TALIJANSKOG JEZIKA**

Tolmin, januara 1934. — U izvještaju o radu udruženja »Dante Alighieri«, podružnice u Tolminu, za godinu 1933 kaže se, da je lanjske godine društvo podijelilo 3500 lira, to jest 35 nagrada po 100 lira, djeci u slavenskim selima, koja polaze školu i odlikuju se u učenju talijanskog jezika.

»BILJEN ZA MJENIĆNE PROTESTE I STEČAJEVE«.

Jedna publikacija, koja ima što da — štampana.

Trst, januara 1934. — U Trstu je počela da izlazi jedna revija s naslovom »Boletino di protesti cambiari, concordati e fallimenti«. U tom biljetenu štampan će se svih novi stečajevi i bilježiti sve mjenice, koje su protestirane. Do sada u Trstu nije bilo takve publikacije. Neko se sietio, da bi bilo dobro iskoristiti nevolju Julijanske Krajine. Pa ničega u njoj toliko nema koliko stečajeva i protestnih mjenica! I materijala za taj list neće nikada faltiti. Taj list ima izgleda u lijepu budućnost, jer se »posao« razvija: stečajeva je svaki mjesec sve više... Gradiva neće dake redaktoru pomanjkat. A ako jednog dana nebude mogao više da syladava gradivo, onda će biti dobro da se posluži ovom metodom: neka popiše one tvrtke, koje još nisu pod stečajem i neka to objavi. Bit će mu to lakše, nego da popisuje one, koje su pod stečajem.

COZOTI: PROPAST ISTARSKOG RIBARSTVA.

Cak i puljski »Corriere Istriano« mora to da prizna.

Pula, januara 1934. Dne 25. o. m. donio je puljski Corriere Istriano članak, u kojem kaže, da je istarsko ribarstvo u vrlo slabim prilikama. Ne samo da se ribe ne može prodavati, jer nema ko da ju kupuje, nego postoji pored toga i problem čozota, koji svojim načinom ribarenja uporaštavaju ribu i istrebljuju istarsko more a osim toga svojim mrežama, koje vuku motori i jedrenjače jednostavno odnose mreže domaćih ribara ili pak istragaju mreže, koje naši ribari stavljuju uz obalu da se u njih ulovi riba. U posljednje vrijeme ima sve više slučajeva ovakve pohare. Izgleda nam, da je to zlo tim veće, što lučke vlasti ne postupaju dovolino strogo s čozotima, koli se smatraju privilegovanim. I finansijske straže favoriziraju te čozote, na štetu istarskog slavenskog ribara.

»ITALIA REDENTA« OSNIVA AZILO ZA SLEVENSKU DJECU U LONJERU.

Trst, januara 1934. — Već se nekoliko godina htjelo u Lonjeru kod Trsta osnovati talijanski azilo za odnarodjivanje slavenske djece. Stvari međutim nisu uspjeli, sad s jednog sad s drugog razloga. Nauviše zato jer niko nije htio da proda kuću za azilo. Sad je međutim ipak uspjelo da se dodje da jedne kuće i azilo bi se imao doskora otvoriti. U njemu će se odnarodjivati slovenska dječa prije polaska u osnovnu školu. Talijanske novine pišu bezobrazno, da je Lonjer sam tražio taj talijanski azilo...

OBNOVA DOPOLAVORA U LINDARU.

Pazin, januara 1934. — Fašistička organizacija »Dopolavoro«, kojoj je cilj, na okuplja slavensku omladinu i da je odnaroduje, do sada u Lindaru nije mogla da napreduje, ma da je već dulje vremena postojala. Sad je na inicijativu pazinskih fašističkih prvaka, koji nisu zadovoljni s uspjesima u Lindaru, povedena akcija, da se Dopolavoro iz temelja obnovi, pa se ovih dana prisilno upisuje sve seljake u Dopolavoro. Dopolavoro vode Marko Baksa i učitelj Giuliano Matassi. U prostorijama će biti novine i knjige, koje će čitatelji članovi, da bi se naučili talijanskim jezikom.

PAZINSKI PODESTAT KVARANTOTO OTSTUPIO.

Pazin, januara 1934. — Dosadnji načelnik Pazina dr. Quarantotto otstupio je. Odlaži u Campobasso za javnog bilježnika. Bio je dvije godine podestat Pazina.

Kako nespretno i glupo lažu

Trst, januara 1934. — U opisivanju dijeljenja Mussolinijevih »darova« po kraškim selima, »Piccolo« kaže na jednom mjestu, da su u jednom selu kod Postojne seljaci svi iz oduševljenja za ono par kilograma brašna zapjevali alpinsku vojničku himnu:

»Zbor, u kojem su bili prestavnici vlasti, dječa, pogranični milicioneri, maljke, bake, pjevao je u jednom jedinstvenom zanosu.«

Ovo je doista vrlo »vjerljatno!« »Piccolo« kaže da su ljudi bili gamuti do suza... Moguće je da se to zabilo, ali u tom slučaju vjerujemo, da su milicioneri s duškama u rukama prisili selo, da pjeva u slavu Mussolinija. U protivnom slučaju »Piccolo« loš jednom glupo laže.

ŠEST DANA ZATVORA ZA DVA DIVLJA GOLUBA

Fašistička pravda je uistinu slijepa.

Pula, januara 1934. — Ovdašnji sud osudio je na šest dana zatvora dva mlađa čovjeka iz Premanture, jer su uz obalu, u divljem golubinjaku, ulovila dva goluba. Finansi su ih prijavili i sud ih je tako osudio. A divlje golube su ranije lovili u Premanturi naši stari stoljećima i nikad nisu misili, da je to stvar finance i suda.

IVO GRAHOR :

ODSEKANA VEJA

Ljubljanska »Slovenija« donosi ovaj intersantan članak g. Ivo Grahora, poznatog mladog slovenskog književnika, koji je i naš stalni i odličan saradnik. U ovom je članku mnogo dobrih misli, a naročito upozoravamo na posljednje odlomke, koji imaju dokumentarno značenje.

Minilo je 13 let po rapaljski pogodbi (12. novembra 1920.), ki je dala Italiji eno trejtino Slovenije in vso Istro. Zmeda zastira Evropi in nemirnemu sedanjemu človeku pogled na novo zgodovino tega ozemlja. Malokdo se še vpraša, kakšna je usoda slovenske (in tudi nemške) manjšine v domovini fašizma, v domovini najnovješe oblike terorja. Celo med matico slovenske in hrvaške narodnosti se štejejo na prstisti ljudje, ki si znajo predstaviti vsaj to, golo dejstvo, da živi v bližini ves njihov narod pod trajnim meddržavno legaliziranim nasiljem, da je več ko pol milijona kompaktno naseljenih ljudi v osrčju Evrope brez pravic — političnih, osebnih in narodnosti, in zato brez elementarnih življenskih možnosti. Domišlja, predstavna sposobnost ob stroju in individualističnem birokratizmu propadajočega sodobnega podanika ne zmore toliko sodoživljanja in tvornosti, da bi si ta nenavadni polav predočil. Da je tako, nam pričajo prepogosti napadi političnih avanturistov na slehernečko človečko, ki se še upa stopiti na potfašizmu.

V konkordatu je klub prvotni zahtevi Vatikana, da se poučuje verouk v materničini, odpadla tudi ta posljednja zaščita slovenske materinščine v Italiji.

Pripomnimo naj še to, da je do najmanjega urada, tako upravnih kakor gospodarskih uradov, vse izključno italijansko. Občinam vladajo Italijani, plačani uradniki: podesta, tajnik, fašistični tajnik. Vsa socialna zaščita delovnega ljudstva je za naše ljudstvo samo na papirju, ker je ne sme, niti ne zna uporabljati. Leto za letom se ponavlja preganjanje izobražencev in uglednih mož. Težke kazni na leta in leta ječe, ustrelitve v hrbot za sredstva Italije proti odraslim našim bratom, kakor so duševna in duhovna nasilja in dresurna sredstva Italije proti slovenski in hrvaški mladini.

Kam naj to nasilje vede po fašističnih željah, je jasno. Izvaja se tako zvana asimilacija. Toda že na prvi pogled je jasno, da to niti ni več asimilacija. Kar dopolnjuje fašizem, jer podjarmljenje, ki ne prenareduce Slovanov v Italijane, temveč jih podreja Italijanom kot bedne proletarce in siromake, obenem pa kot manjvredne podedine.

Da to razumemo, se je treba le poglobiti v posledico, ki jo mora roditi nasilni počasitovalni proces naše mladine. Iz mnogih zgodovinsko znanih in bližnjih primerov vemo, kakšni so učinki narodnostnega zatiranja in tujega (tuge-ležičnega) šolstva.

Navesti hočem primera iz Šlezije, kjer je nemška nadvlada zatirala Poljake in imamo že zdaj, odnosno že zdaj proces asimilacije.

Deseti zvezek »Jenaer Beiträge zur Jugend- und Erziehungspsychologie« je prinesel leta 1929. zanimivo eksperimentalno študijo o psihologiji industrijskih in kmečkih otrok.

Erich Hauck (Zur differenziellen Psychologie des Ind.- u. Landeskindes) si je zastavil vprašanje, kako vpliva industrija sama na psihos otrok, torej ne mesto, kakor se je doslej navadno to združevalo. Tudi v mailih naselbinah ostaja med industrijskim in kmečkim otrokom velik razloček.

Poleg tega je Hauck izbral dvojezičen okraj — Zgornjo Šlezijo, da s prvim vprašanjem zdrži še drugo, ki je važno tudi za nas. W. Hens je prišel do zaključka, da vrinjeni drugi jezik zavira intelektualni razvoj pri otroku. W. Stern je pristaval, da je učinek vrinjeni dvojezičnosti odvisen od leta, v katerem nastopa drugi jezik, torej, kdaj ga vslimo: otroku ali mladostniku. Hauck primerja svoje uspehe z onimi iz južne in srednje Nemčije, torej z uspehi iz ležickovno čistih okrajev.

Duševne sposobnosti otrok so raziskovali v Nemčiji E. Neumann, W. Stern, E. Hylla, Argenländer, Habricht, O. Ruhle, A. Busemann, H. Kautz, R. Sassenhagen, O. Kozmínski, P. Bode, H. Fuchs in W. Hens. Avtor nam v prvem delu predstavlja njihovo delo in uspehe. Dvoje se v vsem strinjam: prvič njihova končna sodba, da so otroci dobro živečih slojev duševno sposobnejši in drugič, da vpliva na sposobnost otrok zelo močno gospodarsko osredje.

Hauck je preskušal s pomočjo tekstov otroke iz okolice Beuthena, in sicer 406 otrok v 12 letu. Imel je kmečkih 200 in revirskeh 206 otrok v treh jezikovnih skupinah: poljska govorica, poljska in nemška, nemška, ki je kot domać običajni jezik vplivala na prezgodnji otroški razvoj. Uporabil je substitucijo (zamenjanje), Bourdonov, Ebbinghausov, definicijski (Rolloff) in opisni (Binet-Simonov) poskus. Te metode so zdaj že splošno znane.

Rezultati dela so za nas zanimivi. Poljska in narodno mesešana mladina je proti jezikovno čistejši (južno in srednje-nemški) splošno nižja, kvalitativno pa skoraj splošno nižja.

Hauck je torej dal posledek, ki enkrat za vselej obsoja vse šole s tujim učnim jezikom.

Gotovo veljalo ti posledki zgodovinsko pri nas že zdaj za Koroško in že — tudi za našo manjšino v Italiji.

Razvoj našega naroda v Italiji se po teh naukah iz zgodovine šolstva nikakor ne sme imenovati asimilacija. Ta nasilja so uvedli strokovni ministri, ki vedo, kaj te metode pomenijo. V našem času že poznamo posledke raznarođovanja. Ne sme se nam nič več razlagati zgolj politično s tako zvano shemo — narodnostjo.

ŽRTVE NASILJA

Upotpunjavanje spiska, koli smo obavili u kalendaru »Soča« i u »Istri«.

Jedan preplatnik nam piše: »Na pobudu vašeg članka od 19. januara 1934 (Istra broj 3) »Žrtve nasilja«, javljam vam i ja dva slučaja, koje niste naveli prije u vašem listu, a niti u kalendaru »Soča«.

Jedna izmedju tolikih žrtava fašizma na Rijeci bio je i jedan moj rođak Bogumil Boršak iz Klanica (Hrv. Zagorje), koji je bio šef radnika u Rafineriji petroleuma na Rijeci. Na dan 8. januara 1924. kad se je vraćao kući iz grada, napala su ga pred samom tvornicom petroleum, na očigled ondašnjeg direktora (ako ne i na njegovu pobudu!) tri fašista u uniformi (nama dobro poznati) i isprebjali ga na mrtvo ime, tako da je taj dan kasnije umro od zadobivenih rana. — Ostavio je ženu Mariju (danasa u Zagrebu, članica društva »Istra«) te troje neopskrbljene djece.

Drugi slučaj za koga znam po pripovijedanju jednog od ubojica nekog De Laurentisa iz okolice Capue (provincija Caserta), torni kamerist. Za vrijeme rata nalazio se taj »junak« u zatvoru. Kad su se god, 1918. talijani nalazili u škripcu, poslije Kobarića, izdala je vlada u Italiji nalog, da se rekrutiraju i kažnjenici, te uvrste u trupe tako zvane »arditi«. Tako je i spomenut De Laurentis dospio na frontu medju ardite. Poslije sloma Austro-ugarske vojske većinom su napredovali te okupirali naše krajeve u Julijskoj Krajini, oni u ardiškim odjelima. Za vrijeme te okupacije (ne mogu nавести tačan datum) između godine 1918—1919 u okolici Kostanjevice napala je jedna četa od 8 ardit u jednu kuću na osamljenom mjestu. Ubili su u njoj oca i majku, a kćerku od kojih 18 do 20 godina silovali, te ju tako sirotu obeščaćenu ostavili sa svojim mrtvim roditeljima. Ovo sam čuo iz ustiju tog luke De Laurentisa, koji se je tim svojim činom hvalisao da je sudjelovao kod ubistva tih Austrijanaca, kako on sam kaže. Bilo je to godine 1924. Ja sam se kasnije interesirao za taj slučaj, ali mi nije bilo moguće da što podrobnejši saznam, to jest, ne znam kako su se zvali ti nesretnici, koji su, mislim, kao prve žrtve okusile talijansku kulturu. A niti sam mogao saznati točnije mjesto tragedije, jer mislim da je taj De Laurentis pogrešno rekao mjesto, navodeći Kostanjevicu.

Svakako bi bilo poželjno da se emigranti iz Kostanjevice i uopće iz Goričke o tom slučaju raspitaju, da se doznađu imena ovih nevinih žrtava talijanske soldateske.

A za gorenavedeno jamčim osobno da je istinito te mogu nавesti i druge svjedoke, koji su to slušali. — Primiti gospodine urednike moj izraz poštovanja te se bilježim Joso Težak, Zagreb, preplatnik »Istre«.

Se en dopis iz kroga naših čitateljev Drugo pismo v izvlečku glasi:

»Ugotovil sem, da ste v Vašem koledariku »Soča« za 1. 1934 pozabili omeniti tudi pokojnega

Bogomila Berbuča,

staroga 31 let, doma iz Sela pri Črničih.

Pokojnik je bil z nekaterimi svojimi prijatelji v jeseni leta 1931 aretiran in odveden goričke zapore. Osumljen je bil, da je skupno z njimi razbil tablo na šolskem poslopju v Batutah, ki je bila napisana v italijanskem jeziku. Preiskava je trajala nadeno leto, vendar je Berbuč nj dočakal, ker je v zaporu pod pritiskom peklenkih muk, ki jih je moral pretrpeti, prej umrl.«

ITALIJA BO PROSLAVILA DESETLETNIKO ANEKSIJE REKE

Trst, 24. januara 1934. (Agis). Nekateri listi so prinesli vest, da se bo proslavila desetletnica anektiranja Reke dne 16. aprila t. l. na posebno slaven način in kateri bosta prisostvovala italijanski prestolonaslednik Umberto in princesa Maria Jose. Z italijanske uradne strani pa se ta vest dementira.

DEMANTI O DOLASKU MUSSOLINIJA NA RIJEKU

Rijeka, januara. Neki strani dnevnični donijeli su prije nekoliko dana vijest, da će na proslavu 10-godišnjice aneksije Rijeke od talijanskih vlasti doći Duće sa prestolonaslednikom Umbertom. Sada talijanski listovi demantiraju ove vijesti veleći, da su tendenciozne, — Što to ima da znači?...

POJAČANJE MILICIJE NA KOPARŠTINI

Trst, januara 1934. — Dne 23. o. m. u koparskom fašu obavljena je rekrutacija novih milicionera. Za svaki slučaj treba imati u pripremi jače čete. Na poziv prijavilo se nekoliko stotina besposlenih Talijanov. Sama tajna milicia našem način našim ljudem kol posameznikom — in sicer škoda, od katere se ne bodo nikdar več popravili. Pred nami je nevarnost, da ne bomo le odsekana veja, marveč okuženo deblo.

Cas je, da se tega zavemo, da to krikemo sebi samim in vsemu svetu. Proč s fašizmom! — Ivo Grahor

VOJAŠKE OBLASTI ODVZEMAJO KMETOM ZEMLJO

Hoteleršica, januarja 1934. (A g i s). V našem listu smo že poročali, da so mesece junija pr. I. italijanske vojaške oblasti petim kmetom, jugoslovanskim državljanom, ki so imeli svoj gozd onkraj meje, popolnoma posekale gozdove in si prisvojile tla. Ta zemljišča so potem ogradile in na njih pričele bržkone s pripravami za utrdbe. Vse prošnje, ki so jih kmetje pošljali na italijanske oblasti, da se jim odškodnina za posekani gozd in odvzeto lastnino izplača, niso do danes našle nikakega odziva. Italijanske oblasti se za to kratko malo ne zmenijo, kljub temu da so tisti gozdovi pomenili edini dohodek za kmete. Gotovo pa je, da jim tudi na bodoče prošnje ne bodo odgovorili, ako se resno ne zavzamejo za stvar jugoslovanske oblasti.

NOVA ŠOLA ZA ASIMILACIJO V HRASTJAH

St. Peter, januarja 1934. (A g i s). V vasi Hrastje, ki je komaj četrte ure oddaljena od šole v St. Peteru, je bila lansko leto na novo otvorena Šola. Vas sama ima komaj 40 hišnih številk in niti več šoloobveznih otrok. Razumljivo je, da je taka Šola, spričo bližine St. Petra, majhnega obsegata vasi in prevelikih stroškov za vzdrževanje, popolnoma nepotrebna. Pa tudi učni uspehi so v taki šoli slabí, ker je nastavljena na vladno samo ena učna moč, ki mora poučevati vse razrede. Toda Italijanske oblasti gredo preko vseh pametnih ugovorov, ker pač zasledujejo pri tem svoje posebne smotre. Šola ne bo namreč pomenila nič drugog kot močan raznaročovalni faktor, ki naj vzgoji slovensko mladino in jaščiščem duhu tudi v najmanjih najmanj oblijedenih slovenskih vasičah. Saj prav za prav ravno v takih vasih vidijo fašistični krogi največjo oviro za uspešno prodiranje italijanizacije.

Solsko poslopje je bilo urejeno iz nekih nedokončanih hotelskih stavb. Oblasti pa so zidanje hotela preprečile in tako so prisile stavbe prav za šolo. Na čigave stroške se je izvršila preureditev je jasno. Občina je bogatejša za novo denarno bremo.

BEFANA FASCISTA

Fašisti so upeljali svojega sv. Miklavža: »Befana fascista«, ki naj bi bil praznik vseh malih fašistov. Z velikim pomponom, vriščem in truščem zberejo najprej darove in jih potem isto tako slovensko razdelijo baje revnim otrokom in družinam. Letos se je kakor po navadi tako befana vršila po naših vasih. Fašistični tisk pravi, da so na Krasu razdelili 384 kosov obleke, 1500 lir podpor, 1.039 zavitkov slaščic in sadja. Na Prosek je faš. Miklavž razdelil baje celih 40 vreč moke. Vsak zavitek je imel Mussolinijev sliko. Otroci s Hrastji so moralni pozdraviti tega Miklavža celo s posebno priložnostno pesmico. Neki materi (darove kot omenjeno dajo tudi revnim družinam), ki je radi bolnem ležala doma, le bila dana denarna podpora. Žena pa ni razumela, kaj hočejo s tem, in se je zato vsa tresla od vzenmirjenja. No, soseda ji je pojasnila, da ji milostljiv in usmiljeni gospod Mussolini pošilja denar za njo in otroke.

Nas bi take »befane« prav nič ne brigale, če bi bilo to le navadno opravljanje italijanske narodne šege (ako jo sploh smemo imenovati »narodno šego«). Toda ne moremo iti preko takega »obdarovanja«, ki ima povsem druge namene. Fašisti se hočejo s tem je prikupiti našemu kmetu in delavcu, včetve našemu otroku protinaravno čustovanje in mišljenje. Ob takih prilikah prepevajo »gloriose« o fašistični dobrotljivosti in njihovi skrbi za blaginjo slovenskega in hrvaškega ljudstva. Ne povejo pri tem pa, da so dobili nabранe darove večinoma od naših trgovcev, podjetij in občin in da niso šli ti darovi iz Mussolinijevih blagajn, ki je za njih vedno zaprta. (A g i s).

NOVI ITALIJANSKI SENATORJI

Trst, 24. januarja 1934 (A g i s). S krajevim odlokom je bilo imenovano 16 novih senatorjev. Med temi je tudi znani reški negat in bud nasprotnik slovanstva Icilio Bacci (prej Bacich in nekdaj Bačić), brat fašističnega poslanca Itala Bačića. Za svoje visoko odlikovanje se ima Bačić zahvaliti ravnemu slovanstvu, ki mu je trn v peti. Kajti če bi njega ne bilo, bi ne bilo tudi Bačićeve protislovenske gonje, ki ga je povzdignila v očeh fašističnih prvakov.

STANJE DELAVSTVA V SOVODNJIH

Gorica, januarja 1934. (A g i s). Iz Sovodenja pri Gorici nam poročajo, da se je položaj tamkajšnjega delavstva izredno poslabšal. Večina sovodenjskih fantov je bila zaposlena pri kamarskem podjetju I. Coticu, tržaški ladjedelnici in v nekaterih podjetjih v Gorici. Radi ponemanjka naročil pa je moralna tržaška ladjedelnica zmanjšati obrat, čemer so bili hudo prizadeti delavci, posebno iz Sovodenja, ker so skoro vsi izgubili svoje službe. Tudi Cočitevo podjetje, prej tako dobro situirano, je moralno skrčiti svoj delovni obrat na minimum in je zato odpustilo okrog 100 delavcev. Isto tako izgubljajo postopoma svoja mesta še v goriskih podjetjih. Na ta način se je ustvaril v vasi močan kader brezposebne mladine, ki zmanjša izhoda iz svojega obupnega položaja.

OBNOVA MOSTU

Gorica, 13. januarja. (A g i s). — Most med Zdravščino in Gradiško, katerega je preščna leta odnesla Soča, nameravajo sedal obnoviti Stroške, ki znašajo 300.000 lir bo krila občina Gradiška. Dela so že odvana goriški tvrdki Bianchi.

RAZRAČUNAVANJE MED JU SPLITSKIM TALIJANIMA

Jedan talijanski optant tvorno napao senatora dra Tacconia

Splitski dnevnik »Novo Doba« od 26. januara piše:

»Medu splitskim talijanima več dulje vremena vlada oštrot razmimoilaženje koje se može da ocira kao razlika u shvačanju izmedu raznih slojeva njihovih splitskih pripadnika.

To se, uostalom, moglo i da očekuje, ker su talijanski optirci u Splitu sastavljeni na jedan neprirodan način, koji je potekao iz negašnje žive agitacije za talijanstvo Dalmacije. Mala skupina ranjih talijanov u Splitu, od katerih su neki teck nedavni doseljenici iz Italije,

kao g. dr. A. Tacconi, čiji se dijed došeljeno k stranicu u ove naše krajeve. Živo je u jedno doba, poslije propasti Austrije, radila na pridruženju ovih naših krajev Kraljevine Italije. To je bilo naročito u ono doba dok su još neki djele Dalmacije bili pod talijanskim okupacijom.

Samoj Italiji, a onda i ostalom svetu, trebalo je servirati nekih dokaza da bi Dalmacija bila etnografski talijanska zemlja,

jer negašnje pripadanje davno propalo venecijanskoj republici nije moglo da bude dokazom da bi bilo potrebito da Dalmacija pripada Italiji. I zbog toga talijanska agitacija nije živila naročito novca da bi što više sirotinje po ovom našem primorju privukla sebi i potakla je na optiranje Italije.

Sirotinja, kao sirotinja, ali ipak samo u jednom svom malom dijelu, odzvala se novci u pripomočima, i odatile u Splitu danas jedna grupa talijanskih optirci iz sroških puščkih krovova,

I ti talijanski optirci ne poznavaju jezikova

svoje današnje države, te se u općenju u kući i van kuće služe samo hrvatskim.

Ova sirotinja, na koju svud i uvijek na svetu može da djeluje novčana ili druga kakva pripomoč, odzvala se u prvom momentu talijanskog propagandi,

ali poslije stanovitog vremena i u njoj je zavladalo otriježnjenje, i ta je sirotinja uvidjela neprirodnost svojeg položaja.

Talijanska propaganda i dijeljenje nov-

ca pomalo je prestalo, pa je sasvim logično da je izmedu nižih slojeva talijanskih optirci v Splitu, i onih koji su nega vodili oštru i jaku propagandu, nastalo stanovo razmimoilaženje, koje je u posljednje vrijeme naročito izbilo.

Jedna slika toga razmimoilaženja bila je i tvorni napadaj jednog talijanskog optirci na člana talijanskog Senata g. dr. A. Tacconi, koli se desio nasred splitske obale, u momentu našvečetnje.

Jedan pomerac, talijanski optirci, neki Jakov Matulić, dakle čovjek koji je neprirodno upao u talijansko državljanstvo, zaustavio je na obali g. dra. Tacconia i nešto ga upitao. G. dr. Tacconi mu je na to odgovorio,

a Matulić je na to jednom jakom šakom šakom udario g. dra. Tacconiu u lice te ga prilično ozledo.

G. dr. Tacconi podigao je štap i nastala je kratka tučnjava, ali su medutim priskočili neki drugi talijanski optirci koji su se našli u blizini, ier se to desilo baš ispred kafane gdje se ovi okupljaju, pa su ih rastavili.

Odmah se na mjestu našla i naša policija, koja je napadača predvedla na stanicu.

Napadač izjavljuje da je besposlen pomerac i da je uzalud očekivao da mu talijanski predstavnik, kao i g. dr.

Tacconi, pomognut.

Naša je policija povela izvide, te je ostvrdila Matulića na najvišu kaznu koja se policijski može da udari, naime na 10 dana zatvora i na 500 dinara globe zbog uličnog izgreda, proti čega je on uložio utok. G. dr. Tacconi je medutim još otvoren put i preko suda, te može i sudbeno da progoni ovog svojeg državljanina.

Ovaj dogadjaj se medu splitskim talijanima jako komentira, te ga se iznosi kao sliku razmimoilaženja u njihovim redovima,

jer se prepostavlja da ovaj Matulić ne bi bio na ovakav način tvorni napao najistaknutijeg člana i najživljeg agitatora talijanske kolonije u Splitu, kad ne bi postojali razlozi dubljih mržnja.

TACCONI NAZIVLJE MEŠTROVIĆA VANDALOM!

SENATOR TACCONI ZIVI SLOBODNO U JUGOSLAVENSKOM SPLITU, A U FAŠISTIČKIM LISTOVIMA BEZOBRAZNO VRJEDJA JUGOSLAVIU!

TACCONI SE ZGRAŽA NAD JUGOSLAVENSKIM NEPOŠTIVANJEM VENECIJANSKE UMJETNOSTI U DALMACIJI, A ZABORAVLJA, DA JE ITALIJA U JULIJSKOJ KRAJINI POGAZILA NE SAMO SLAVENSKU UMJETNOST NEGO I SLAVENSU KRIVI STRELJALA

Zagreb, januara 1934.

Sad, kad je senator Tacconi onako sramotno izmačen u Splitu od jednog svog pristalice, od jednog talijanskog optanta, kako to na drugom mjestu javljamo, sjetili smo se jednog članka, koji je pred nekoliko dana izšao u zadarskom fašističkom listu »San Marco«, a prenio ga je i puljski list, »Corriere Istriano«. Taj članak nosi naslov »Barbarie«, a u njemu se govori o namjeri Trogira, da na svom trgu podigne spomenik zagrebačkom biskupu i banu Berislaviju. Taj članak napisao je senator Tacconi, koji slobodno živi u jugoslavenskom Splitu, odakle ide u Rim samod kada ima tamo sjednice Senata, pa nas zato tim više čudi bezobražna drskost s kojom se tretira Jugoslavija i jugoslavenski narod. Tacconi piše:

»Ima več četiri godine, da ogromna i crna masa Grgura Ninskoga pritiše vitičku arhitekturu latinske peristila i svojom prijetcem sjenkom ruži vedorinu malog trga, na kome su duga varvarska stoljeća u savršenoj ravnoteži fuzionisala suprotnе stilove i ukraše očuvavši, ipak, nedirnutu suggestiju latinske ljepote. Sada nam dolazi vijest iz Splita, da isti vajar u kulinji svoje umjetnosti, iz koje izlaze kiklopski čovječji likovi u kojima materija, kao simbol kaotičnih fizičkih i duhovnih sila, gubi svaku reprezentativnu draž.

dakle da isti vajar namjerava da isključi jedan novi spomenik koji bi trebalo da se postavi u lijevoj trogirske loži, koja je več osakadena i ostala bez svoga veličanstvenog lava.

Novo djelo predstavlja biskupu Petru Berislaviju, hrvatskog bana, rodom iz Trogira, koji je sa nekoliko vjernika branio Hrvatsku od Turaka izvojivavši razne pobede i koji je poginuo u jednoj turškoj zasedbi 1520. godine. Ličnost blagorodnog biskupa postala je legendarna u hrvatskom narodu. Meštrović ga prikazuje na konju, na jednom bareliju, koji ima ogromne ramjene.

Sve ovo ne bi nas ništa vrijedjalo, ali se bunimo protiv namjere, da se ovaj Meštrovićev kentaur postavi na čelu trogirske lože, koja će time još jedan put biti nepravedno maltretirana. Meštrović na silu hoće da lik biskupa kol se borio protiv Turaka ugura u ložu, koja je sveta venecijanskim vlastima, čiji je spomen uklešan u kamenni.

Meštrović hoće, da od Kristovog ratnika napravi šampiona hrvatskog otpora protiv venecijanske vlasti. Na taj način on manjšuje samu ličnost svoga junaka i njegovu pravu zaslugu, kao što je več učinio u svojoj bolesnoj fantaziji sa jednim nepoznatim ninskim biskupom, koji nije po-

značio u historiji i koji je možda samo jedan mit, grotesni takmac velikog rimskog imperatora.

Sve su to posmrtni protesti protiv jedne slavne prošlosti, kola ne može da se zbrise i onda se skriva.

Neuravnotežena inspiracija jednog umjetnika, koji svoj genij ne može da oslobodi od demagoške bjesomučnosti jedne megalomanske rase, otkriva njegov uništavni lom u nerazmjer simbola i u jednom mutnom nemiru, koji je daleko od umjetničkih ciljeva.

Ova tvrdoglavost jednog umjetnika, koji hoće da stvara da bi rušio, ne zbog impulsa jednog unutrašnjeg snage zbog izliva mržnje koja ga natjeruje da uništiti jedan dio ljepote, nije dostopna jednog stvaraoca i unizuje ga do vandala, koji sakati i ruši.

U slijepoči strasti oni su ravnici, u zločinu koji vrše podjednaci; iz iste negacije proizlazi imperativ koji dovodi do djela psovke protiv idealja. Cemu vodi ovu ljudičko izazivanje, koje umjetnika unizuje i obeščašće? Zašto ovaj proces skrnavljenja, koji je podignut do sistema? I zašto Meštrović medu savršene i skladne linije naših spomenika gura svoje strahovne divove kao jedan sakriliegum?

To je još jedno barbarstvo. Jugoslavija nema osjećanje visoke odgovornosti, kolom se mjeri civilizacija jednog naroda.

Jugoslavija ne samo da dozvoljava uništavanje, nego rušiocima gura oružje u ruku i potiče ovog istog umjetnika u njegovoj sistematskoj ludosti skrnavljenja. U svakoj drugoj zemlji nastao bi oko svega toga lom i bar neki slobodni glas digao bi se u odbranu umjetnosti. Ali u jednom svjetu koji je slijep s obzirom na sva duhovna svjetla, ljudička provokacija, ma kakva joj bila cijena, draži i potiče pleskoški duš.

Jedan narod koli ne shvaća duboku i svečanu lekciju koja izbila iz starih spomenika,

koji ne osjeća njihov prestiž, koji ove spomenike na bilo koji način skriva, briše se sam iz ciklusa historije kao jedan anahronizam medju svim narodima i izaziva samonepovjerenje, pošto je žrtva nagona.

Dve nove aretacije

Št. Peter, 25. januarja 1934. (A g i s). Kot zgleda bodo kmalu ljudje iz vseh međimih vasi na Pivki u zaporu. Tu se vršilo dan na nove aretacije. Pred dnevi so aretirali spet dva domaćina, nekoga Brnčevog i Klenka in še nekoga iz Palčja. Oba sta osumljena tihotapstva. Kot druge aretiranice so tudi ta dva zelo pretepli in ju potem odvedli v preiskovalni zapor.

Mussolinijev brašno

Gorica, januara 1934. — Da bi zaslijepio očima lakovjernih i da bi na taj način bar donekle stišao veliko ogorčenje, koje vlada u Julijskoj Krajini, Mussolini se sjetio, da odredi nekoliko vagona brašna za Julijsku Krajin

TALIJANI IZ JULIJSKE KRAJINE I TALIJANI IZ »RENJA«

Nikako se netrpe i mržnja izmedju njih sve je veća.

Pula, januara 1934. — Ta mržnja izmedju Talijana iz Julijske Krajine i onih doseljenih iz stare Italije sve se više razvija i dobiva sve češće javni izražaj. Talijani u Trstu, Puli i ostalim gradiščima, gdje ih ima, opažaju, kako je i njih Italija upropastila, a ne samo Slavene.

Neki dan je čak u samom trščanskem fašističkom (!) »Popolo di Trieste« bio štampan članak, u kojem se izražava božajan, da pravi trščani neće imati mnogo koristi od javnih radova, koje obećava Mussolini Trstu, jer će se opet dogoditi kao i do sada, da će u Trst doći da rade nezaposleni radnici iz raznih talijanskih gradova u unutarnjosti, a poduzetnici će pak kao i do sada naručivati čak i material, pa čak i sam kamen u staroj Italiji, jer su pod uplivom elemanata, koji vode tu politiku.

U Puli takodjer jako mrze Talijane iz stare Italije i pokazuju im to gdje samo mogu. Neki dan došlo je do male scene izmedju jednog puljskog prodavača ribe na »merkatu« i jednog renjikola, koji je obilazio trg da kupi ribe.

To smo čitali u puljskom »Coriere Istriano«, koji nikako ne sakriva simpatije za puljskog ribara, a ironizira renjikola, ma da ima i u redakciji toga lista dosta doseljenih Talijana.

Riba, koja je po šest lira bila je renjikolu preskupa, pa je ponudio za nju tri lire. Prodavač ribe mu je rekao, da će mu je prije baciti u lice, nego li dati za tri lire. Iz toga se razvila preprička i vika, koju nije mogao ni redar da utiša, jer je renjikolo naglašavao, da je on »velika ličnost i da njega može samo prefekt da uhapsi...«

Kako ima na puljskom trgu uvijek stotine besposlenih, oni su se okupili oko dvojice u svadbi i ismijali su na mrtvo ime, (ma da im nije suviše do smjeha) tog prepotentnog doseljenika. Reklji su mu svega i svašta onako po puljsku: »samer«, »baul«, »teston«, »gnampolo...« Jedan mu je rekao ovo što je najznačajnije:

»Misli, da je u koloniji!«

Svakako još je značajnije, da je sve to donio »Corriere Istriano« i da je naročito naglasio tu opasku o koloniji. Talijanski doseljenici doista misle, da je Julijska Krajina kolonija, a to vide pomalo i sami rodjeni Talijani u Julijskoj Krajini. »Corriere Istriano« koji citiramo nosi datum od 21 januara 1934.

LETOSNJA ZIMA NA PRIMORSKEM

Zima je letos zelo zgodaj nastopila po vsem Primorskom. Na Krasu pa se je silno zgodaj pojavila burja, ki je povzročila tudi mnogo snežnih zametov. V Trstu, kakor tudi na deželi, je burja povzročila obilo nešreč in dosti škode, posebno prometu. Temperatura je padla v mestu nad 10 stopinj pod ničlo. Sneg je zgodaj pobelil tudi Goriško, kjer ga je pred božičem padlo okrog 40 cm, česar ne pomnilo niti najstarejši ljudje. Goriška občina je radi kidanja snega tudi precej oškodovana. Sneg je že skopnel, ker je nastopilo južno vreme in zadaje čase nekaj lepih, skoro spomladanskih dni. Na Trnovski planoti pa ga je že obilo. Na Crni vrh prihaja precel tržaških smučarjev in se vršijo tudi smučarske tekme, pri katerih so se Slovenci iz bližnje okolice prav dobro odrezali. Kot se vidi je zima zgodaj pričela in prinesla hudega mraza in mnogo snega, kar nas nehote spominja na sibirsko leto 1929, ko je zamrznila Soča in celo morje v Trstu. (Agis).

POGOZOVANJE KRASA V VOJAŠKE NAMENE

Št. Peter na Krasu, 20 januaria 1934. (Agis). V zvezi z ostalimi deli in kultiviranjem naše zemlje z vojaškimi napravami, so pričeli v zadnjem času zlasti s pogozdovanjem. Pogozdujejo največ na krajih, kjer je burja izredno nepričajna in onemogoča vsak promet celo po železnici. Takoj po prihodu se za to stvar niso preveč bričali in so pričeli tudi lepe gozdove iztrebljati. Ob železničkih progah pa je pogorelo mnogo gozdnega drevja. Spoznali so, da mora tudi Kras imeti vsaj nekaj gozdov. Zelo se trudijo zlasti na progi Divača.—Št. Peter, ki je gotovo ena najbolj burji izpostavljenih prog ter sploh na krajih okoli Gaberka v Vremščice. To zimo so zasadili okoli 20.000 sadik.

RIMSKA REVIIA »OTTOBRE« BRANI JULIJSKU KRAJINU

od »uvreda Jugoslavenske štampe. Pula, januara 1934. — U Rimu izlazi revija pod naslovom »Ottobre«, koju ureduje Mussolinihev prijatelj i saradnik Asverò Gravelli. Ta revija ima za cilj propagandu fašizma u čitavom svijetu i fašističiju čitave Evrope. Ta se propaganda provodi s velikim riječima na — talijanski način. Medutim revija »Ottobre« bavi se po neki put i »manjim stvarima«, pa je tako sad u posljednjem broju donjela članak, u kojem se napada naš list i ostala jugoslavenska štampa. Zašto?

Zato, jer piše o Julijskoj Krajini kao o slavenskoj zemlji, jer opisuje teško stanje našeg naroda u Julijskoj Krajini, naročito zato, jer govori, ta jugoslavenska štampa, gladi i privrednoj nevolji, koja vlada u Julijskoj Krajini pod Italijom.

»Ottobre« je bijesan zbog svega toga, Vidi se, da je pogoden u živo. To su za njega »jugoslavere e porcherie del genere«.

Svakako dobro je, da se i u Rimu zna kako Jugoslavija ne zaboravlja Julijsku Krajinu. A Asverò Gravelli može i da bukne od bijesa. Nama ga neće biti žao.

CERKEV IN FAŠISTIČNA ITALIJA

Harmonija, ki je vsaj v Julijski Krajini ni!

Nemški list »Germania«, ki je danes glasilo podkanceljerja von Papena, a je bilo prej glavni organ centruma, je prinesla v svoji številki 19. jan. mičen dopis svojega rimskega dopisnika g. E. R. v. F. o odnosih med cerkvijo in fašistično vlado. G. E. R. v. F. je bil rimskega dopisnika »Germanie« še v času, ko je bil list v rokah centruma; znane so tudi njegove zvezne z vijšimi cerkevnimi dostojanstveniki v Vatikanu. Zato so njegova izvajanja toliko bolj zanimiva.

Povod za dopis je dalo dopisniku počelo državnega podstajnika Guidi Buffarini pred narodnim predstavništvtvom.

G. Guidi Buffarini je v svojem počelu naglasil, da vlada med Cerkevijo in državo soglasje in da je fašistična država storila vse, da se izvede konkordat in sprejmejo zakoni, ki jih njegova izvedba zahteva.

Rimski dopisnik »Germanie« ugovarjal, da so izvajanja g. Buffarinija popolnoma resnična. Poleti 1931 se je res dvignil vihar med cerkvijo in fašističnim Rimom, ko je Mussolini udaril po ustanova katoliške akcije in je sv. oče izdal glasovito okrožnico »Non abbiamo bisogno« ter je pred vsem svetom protestiral proti ravnjanju g. Mussolinija. Toda po obisku g. Mussolinija pri sv. očetu se je med Vatikanom in fašistično vlado sklenil septembra 1931 »sporazum« (accordo). S tem sporazumom je bil napravljen konec raznimi trenjem in nesporazumom med obema oblastema. Po obisku Duceja Mussolinija se je fašistična država umaknila na zgoj politično področje in prepustila cerkvji versko področje. Obe oblasti sta si torej natančno razdelili delovno področje v veliko zadovoljstvo obeh.

Morda ima ta članek namen vplivati na Hitlerja, ki v zadnjem času kljub konkordatu prav divja proti katoliški duhovščini; Berlin naj bi spredel, kako pameten je bil fašizem, hitlerizmu vendar sorodno gibanje, ko se je s Cerkevijo sporazuel, medtem ko hitlerizem ne izprevidi, kako neoporna je borba proti Cerkevi. Naj bo namen članka ta ali drugi, ugotovljive rimskega dopisnika so vsekakor značilne.

Po njegovih izvajanjih bi moral imeti Vatikan nasproti fašistični vlad popolno prostost v verskih zadevah! Če bi njegova izvajanja ustrezala resnici, potem bi si lahko tudi slovenski in hrvatski katoličani na Primorskem obetali boljše čase! Toda v Julijski Krajini se ta svoboda Cerkeve niktje ne pozna. Goriška nadškofija n. pr. je še vedno brez nadškofa, ker se Vatikan in fa-neusmiljena. (Pon. Slovenec).

Št. Peter na Krasu, januaria. (Agis). Lep obenem žalosten primer gospodarskega propadanja pod umnim gospodarenjem fašizma daje Št. Peter.

Njega je z okolico vred svoj čas preživjela lesna industrija. — Lešne tovarne so zaposlovale naše delavce in jim dajale zaslужka. Toda sedaj, ko mora vse naše gospodarstvo slediti vplivom in načrtom fašistične politike, le to propadio, vse tovarne so zaprte. Mankučeva lesna tovarna, ki je bila največja in je zaposlevala tudi največ delavcev le že zdavnaj zaprta. Ravno tako je tovarna, ki jo je po vojni postavila italijanska tvrdka, morala ustaviti obravvanje. Enaka usoda pa je nedavno zadela Št. Dominicevovo tovarno.

S tem je seveda nehal ves promet. Delavci zaposleni v lesni industriji so na cesti. V vasi ni več tistega živahnega vrvenja kod nekdaj. Nekoč je opoldne kar mrgoležena in otrok, ki so nosili delavcem kosilo, a zvečer so bile ceste polne delavstva, vračajočega se z dela. Sedaj hodi po teh cestah v nadomestilo le vojaštvo in milica.

Pa ne samo v lesni industriji, tudi drugod je padel promet na ničlo. Železničke promete, osebnega in tovornega skoro ni, postaja je prazna in o nekdanji živnosti ni več sluha.

NI VEC VASI KJER NE BI VLADALA BEDA

Postojna, januaria 1934. (Agis). Iz

DA SE NE VIDE RATNI RADJOVI NA GRANICI

Specijalne naredbe za pograničnu zonu na Rijeci

Rijeka, 28 januara. Prošlog mjeseca objavljeni su specijalni propisi, a odnose se na dvovlasnička imanja i stanovnike pogranične zone, koji bez naročite dozvole ministarstva vojnog ne smiju da u blizini granice izvode nikakove radove, ako za to ne zatraže naročite ovlaštenja.

U tom smjeru saznaće se, da su sada izdana dalnja naredjenja, koja se odnose na teritorij rječke općine kao i slijedećih općina: Podgrad; Bistrica, Jelšane; Klanja; Knežak; Jablanica i Lovran. Za teritorij spomenutih općina izdano je sada 5 novih naredjenja koja se sastoje ugovornom u slijedećem:

Zabranjen je pristup do mesta na kojima su postavljene naročite table s kojima se skreće pažnja svima, da je pristup

zabranjen. Zabranjuje se slikanje, skiciranje, filmovanje i kopiranje takovih mjest, a isto tako i objekata i detalja takovih mjest. U spomenutim zonama, a naročito u predjelima koji su blizu granice zabranjeno je nošenje i uporaba dogleda teleskopa, fotografiskih aparata itd. U naredbenju se nadalje ističe, da je naistrežen zabranjeno prikupljanje i prepričavanje bilo kakovih podataka i bilo kakovim srestvima naročito u pogledu vojne snage i vojnih radova.

Prekršitelji ove naredbe bit će sproveni na postupak civilnih sudovima, dok će dozvole u svim slučajevima za izvođenje radova u spomenutim zonama izdavati vojne vlasti. U naredbenju se ističe, da su spomenuta područja važna u vojnih radova.

Zabranjen je pristup do mesta na kojima su postavljene naročite table s kojima se skreće pažnja svima, da je pristup

NOVI USTAV POLJSKE I NARODNE MANJINE

Karakterističan 7 član ustava

Ovih dana došlo je u Poljskoj do izmene državnog ustava. Karakteristično je, da doba, kada je u više država narodna i vjerska nesnošljivost došla gotovo do zenita, Poljska prima ustav, koji u čl. 7 određuje;

»Vrijednost napora i zasluga državljana u korist zajedničkog dobra bit će mjeru za njegovo ovlaštenje na utjecaj na javne stvari. Niti podrijetlo, niti s pol, niti narodnost ne mogu biti razlog da se ta ovlaštenja ograniče.«

Govoreći u tom predmetu podmaršal Car je u sejmu na posljednjoj sjednici rekao:

»Poljska imade u pogledu našega odnosa prema manjinama dienu tradiciju snošljivosti. Iz te snošljivosti nikli su takovi akti, kao što je Lubelska unija, lozinka »Za vašu i našu slobodu« i zato ne ćemo ići ni za kojim predlogom da se lisi političkih prava bilo koji dio naših državljana, a jednako ne ćemo ići niti za onima koji savjetuju, da uzmemu za temelj našega odnosa prema manjini narodni katastar. Sva ograničenja te vrste daju slušku patrofizma. Nećemo praviti u našem državnom ustrojstvu nikakvih razlika s obzirom na vjeru ili narodnost.«

KATASTROFA TRSTA U CIFRAMA

STATISTIKA O PROMETU LUKE U PROŠLOJ GODINI

Trst, januara 1934. — Objavljena je službena statistika o prometu trščanske Luke u prošloj godini. Te cifre uporedjene s ciframi iz godine 1932 pokazuju najbolje, kako Trst naglo propada. Brojevi označuju kvintale prometa:

	1933	1932
Željeznicom	5.386.712	5.133.714
morem	13.225.805	15.839.327
 Ukupno	 18.612.517	 20.973.041
Izložilo iz Luke:	6.787.735	8.251.486
Željeznicom	4.792.979	4.886.777
 Ukupno:	 11.580.714	 13.138.257
Ukupan promet:	12.174.447	13.385.194
Željeznicom	18.018.784	20.726.104

Svega zajedno: 30.193.281 34.111.298

Jasno je na prvi pogled, da je lanjske godine promet Trsta nazadovao prama g. 1932 za čitavih 4 milijuna kvintala. A to je vrlo mnogo, ako uzmemu, da je čitav promet iznosi svega 30 milijuna kvintala.

PODPORA ZA POSPEŠEVANJE POMORSKEGA PROMETA

Kakor vse panege italijanskega gospodarstva doživlja tudi pomorski promet italijanskih druž veliko krizo. Na vseh koncih in krajih izkazujejo te druž velike deficite radi palca osebnega in tovornega prometa. Italijanski vlad pa to nazadovanje ne pribrije preveč, ker hoče držati svoje pomorstvo vsaj na isti višini kot njena sosedka Francija, ako hoče z njo konkurirati. Da bi to pomorsko agonijo pregnala, izdaja milijonske podpore. Ravno 19. t. m. je bil izdan zopet nov kraljev ukaz, ki odobrava ne davno ustavnovljeni liniji Genova-Južna Afrika 25 milijonov državne subvencije t. j. podpore. Kje se bo teh 25 milijonov vzeljeno in kako bodo koristili, je pa drugo vprašanje.

EMIGRANTI IZ JULIJSKE KRAJINE BI SE VRATILI...

Oni će se dolista i vratiti! Pula, januara 1934. — Puljski »Corriere Istriano« u jednom članku od 25. o. n. kaže:

»Velika večina izbjeglica iz Julijske Krajine vratila bi se letiči, kad ne b' imati nečistu savjest...« Citaluci ovo mi smo pomisili

KOLONIZACIJA EMIGRANATA U JUŽNIM KRAJEVIMA

KAKVE SU GOSPODARSKE, KLIMATSKE I HIGIJENSKE PRILIKE I KAKVE SU MOGUĆNOSTI KOLONIZACIJE U JUŽNOJ SRBIJI

PREDAVANJE Dra MIRANA KAJINA U DRUŠTVU »ISTRa« U ZAGREBU

U nedjelju dne 28. januara održao je g. dr. Miran Kajin na sastanku omladinske sekcije društva »Istra« u Zagrebu u društvenim prostorijama predavanje o kolonizaciji u južnim krajevima. Na predavanju bio je lijepi broj omladina i ostalih članova društva.

Predavač je sam više vremena bio u južnim krajevima na dužnosti, gdje je stekao najkompetentniji pogled na čitavu pitanje kolonizacije, jer se isključivo tim poslom i bavio, pa je dobro da njegova izvadjanja bazirana na ličnim opažanjima i stručnom poznavanju stvari iznesemo i u našem listu. To je tim više potrebno, jer dnevno stizavaju pitanja glede naseljenja kolonizacionom otsjeku Saveza jugoslavenskih emigrantskih udruženja u Zagreb, Izvadjanja predavača korisna su za općeniti rad kolonizacije i dobro će doći svakom pojedincu, koji misli da se naseli. Dr. Kajin rekao je uglavnom:

Mnogi misle da su Južni krajevi naše države — krajevi koji su nakon balkanskog i svjetskog rata pripali kraljevini Srbiji i Crnoj Gori, odnosno našoj državi — prava obična zemlja, gdje se bez osobitog truda i znoja lako živi i obogaćuje, dakle da su ti krajevi vanredno pogodni za naseljavanje. Iz bliza pak gledano, ukazuje se to drugčije, u glavnom vrlo umanjeno.

Puštajući posvema iz vida rudno bogatstvo, koje ta zemlja krige u svojim njedrima, užet ćemo u kratko razmatranje samo prilike što no se odnose na poljoprivredu, jer za kolonizaciju seljaka uopće, dakle prema tome i naših ljudi, dolazi u obzir samo to posljednje.

Poznata je činjenica, da je za uspješnu i naprednu poljoprivredu potrebna u prvom redu zemlja sposobna za obradu, dakle na dobrom položaju i veće plodnosti t. j. dobrog sastava i dobrih svojstava.

No uz to su neizostavno potrebni i drugi elementi, u prvom redu dovoljno zagrijavanje površine sunčanim zrakama i dovoljna množina vode. Sto se tiče same zemlje možemo reći da je imade znatnih kompleksa dobre i vrlo dobre. Sunca i topline imade svuda dosta, dapače u najužnjem dijelu, u čitavom prostoru između albanske, grčke i bugarske granice toliko, da pravih zima nema te tu vrlo dobro uspijevaju uz žitarice i raznovrsne lužne kulture, kao dluhan, riža, opijum, sezam, kikiriki, a da ni ne spominjam najraznovrsnijeg voća te vinove loze, koja se može uspješno uzgajati gotovo svuda.

All za sve je Južne krajeve najteže pitanje vlaga i na tome vlađa općenito pomjankanje u tolliko što svuda imade vrlo malo oborina t. j. kiša a i ono što padne kroz čitavu godinu, dolazi najviše u jesen i zimu, djelomice i iznimno u ranije proljeće, dok u pravom proljeću i ljeti gotovo ni ne pada ili je imade tako malo da apsolutno ne dostaje za ljetne usjeve.

Ta nestaćica kiše upravo u doba kad bilje najviše treba vlagu, dolazi odatle, što su svi ravniji krajevi te pristupačnija brda i planine goli i bez ikakvih šuma t. j. bez onog činjaka, koji imade najvažniju ulogu kod zadržavanja vlage, kod isparivanja i kod stvaranja uslova za redovite i obilne kiše uopće. Tako je gotovo posvema golo čitavo Kosovo, čitav kraj od Leskovca do Djevdjelije, Ovce polje itd.

Velički i dobrili šuma imade samo na visokim i nepristupačnim ili teško pristupačnim planinama (n. pr. Sar-planina i ostalo gorje uz albansku granicu). Te su šume nestale za turske vladavine.

Turci naime nisu imali ni smisla ni razumijevanja za uzgajanje i čuvanje šuma. Oni su ih nemilice harali i trijebili, a često puta i direktno uništavali vatrom. Po šumama i planinama krili su se hajduci-junaci naše krvi te vječno vojevali sa turskim nasilnicima. Spaljivanjem šuma uništavali su Turci njihova najsigurnija skrovista i utočišta, osobito uz važnile puteve i veća naselja (n. pr. u okolicu Skoplja).

Taj je razlog, t. j. nestaćica kiše i vode uplivao na to, da se je obrada i iskoristavanje zemlje uopće moralo prilagoditi postojećim uslovima.

Najveći dio površine Južnih krajeva otpada na valovito, humovito ili brdovito tlo, koje najviše i strada od suše. Takva se zemlja ne može drukčije iskoristavati nego samo napasivanjem stoke i to u prvom redu ovaca i koza. Ovaca imade tu vrlo mnogo te ovčarstvo predstavlja jednu od najvažnijih privrednih grana. Uz ovce imade osobito u gorovitiim predjelima dosta konja, a inače se svuda drže manji konji, više za samar nego za teglenje pa magarcu, manje mazge i mule.

Govedarstvo je razmjerno vrlo slabo razvijeno.

Dosta jako i dobro govedo gaji se u Metohiji te dijelomice na Kosovu, dok se u drugim krajevima drži buša, slabo govedo te zakržljalo od slabe ishrane. Bolje i obilnije hrane dobiva samo na paši u jesen i proljeće, dok ljeti i zimi ponajviše gladuju, jer ih uopće nema krmne ili je nema dovoljno za hranjenje u štali. Kao radna snaga goji se i upotrebljava svuda bivol, koji je zadovoljan i sa najskromnijom hranom. Najbolje se govedo dobije kod naseljenika u onim krajevima,

ma, gdje su povoljni uvjeti za mljekarenje. U svim višepoloženim mjestima obraduju se vrlo malo zemlje i ono što se ore, zasijava se samo ozimim žitaricama.

Posebno, kao dobru zemlju moramo navesti najveći kompleks t. j. čitavo Kosovo (područje rijeke Sitnice sa pritokom Labom i dr.) te područje Gornje Morave. Zemlja je tu općenito plodna. Zimski usjevi uspijevaju vrlo dobro, u ljeti samo ako padne obilnija kiša. Taj je kraj uz dolinu Vardara i najbolje naseljen.

Najvjerdnija i najplodnija je ona zemlja, koja se nalazi u dolinama rijeke, koje daju zemlji potrebnu vlagu ili kroz propusno tlo ili uz pomoć umjetnog navodnjavanja.

Takva zemlja, i ako nije po svom sastavu ujvijek najbolja, daje najbolje i najraznovrsniji prirod, počas od žitarica pa do voća, južnih kultura, djetelišta itd. Ona se vrlo dobro obradjuje i samo se za nju može reći, da djelomice predstavlja jedan dio obećane i blagoslovljene zemlje. Samo je na žalost imade premalo, tako malo da ni izdaleka ne može namiriti potrebe domorodaca, a kamoli da bi je toliko preostajalo, da se njome mogu nadjeljivati svi naseljenici — došljaci. Umjetno je navodnjavanje provedeno svuda, gdje imade tekuće vode i gdje to dozvoljava teren i pad vode; mnogo je puta izvedeno vrlo vješto i uz veliki napor te trošak. Većih vodogradnjia, kao veće brane električne pumpe i sl. nema nijedne. To je zadatac bliže ili dalje budućnosti, ali time bi se svakako usposobile za intenzivnu obradu velike površine.

Takve su, eto, prilike za zemljoradnike u južnim krajevima i uz takove se uslove i provada naseljavanje u njima. To providi u prvom redu sama država, koja je naselila hiljade porodica. U manjoj, neznačnoj mjeri naseljava zemljoradnike iz drugih krajeva i Savez agrarnih zadruga u Skoplju, a nekoliko, najviše do pet hiljada porodica doselilo se je samo. Svi ti naseljenici imade redovito dovoljno velike kompleks zemlje za obradu, samo što im je uspjeh i opstanak različito osiguran, već prema tome kamo su sieli, gdje su naseljeni i kakva ih je zemlja dopala. Neki manji broj njih, prolazi vrlo dobro, većinu

njih veže bez osobitog obilja kraj s krajem, dok ostali tek da kubure te ponekad prolaze i zlo. To su oni, koji su dobili lošu zemlju te se doselili bez ikakvih vlastitih sredstava, bez zgrada, stoke, alata a često i bez prebijene pare i bez kore hleba.

Mnogi se i od tih ipak pomalo prilagođuju prilikama a kako su skromni i načeli već iz rodnog kraja na pomanjkanja, ustraju i ostalu.

Imade dakako slučajeva, gdje se doseljenici ne mogu priući na nov život i prilike, pa izgube i ono malo sirotinje, što su do svakui sobom te se posvema goli vraćaju od kud su i došli.

Za svrhu naseljavanja upotrijebila se je državna zemlja, kao i ona napuštena po bivšim obradivačima, što su se iselili ponajviše u Tursku pa Albaniju i Bugarsku i konačno odmetnička imanja. Prema sadnjem stanju stvari može se reći, da je gođovo sva ta zemlja izdijeljena naseljenicima te imade još slobodne i sposobne za kolonizaciju i obradu tek iznimno i samo u manim površinama.

Pošljeraće su prilike prisilile desetke hiljadu naših ljudi da se isele iz krajeva, koji su pod Italijom.

Ogromna su većina njih seljaci, koji su se kod kuće bavili samo poljoprivredom. Prešli su ovamo te si u borbi za opstanak i koru svakidanje hleba pomažu neki bolje, neki gore, ali svi bi oni najbolje prolazili i najbolje bi se osjećali, kad bi se opet vratili k zemlji te je počeli obraditi. Tome su oni najvištili a kako su gotovo svi bez iznimke istodobno i ratari i stočari te voćari i vinogradari, a mnogi i vrlo dobrivrtlari, oni bi svoju snagu i znanje najkorisnije uložili u zemlju te na njoj stvorili i sebi i svojim porodicama najsigurniju opstanak. To je jasno svim onim, kolima je stalo do budućnost naših emigranata-seljaka a potrebno je, da se i u vodećim emigrantskim krugovima tom pitanju posvećuje potrebna pažnja.

All kod praktičnog rješavanja samog pitanja i u koliko se računa na akciju šireg poteza i na južne krajeve mora se postupiti vrlo oprezno.

Pri tom se nikako ne smije puštati iz vida posebne prilike u južnim krajevima bilo

običnom na kvalitetu zemlje i mogućnost nejzine uspješne obrade, bilo na način gospodarenja, bilo na posvema nov ambijent, u koji bi došli naši ljudi. Isto se tako mora paziti na to, da se oni ne smiju naseljavati pojedince ili u premašenim grupama, već uvijek samo u većim i što zbijenim skupinama.

Mentalitet našeg čovjeka, njegov način života i rada njegov životni standard i svijest u velike se razlikuje od istih pojava kod domorodaca.

Bačeni među njih pojedince, oni bi se sigurno izgubili ili razočarali i pobegli ili mjesto da postanu vrijedni proizvodači i solidni gospodari, demoralizirali bi se te pali na teret drugima. Treba računati i na to, da za sada imade vrlo malo raspolažive zemlje, pa se ne može ni pomisliti na kakve akcije većeg stila, jer bi to značilo trošiti uludo i sredstva, i sile a same interese zavajati u bludnju.

Za sada bi mogli doći u obzir samo pojedinci, koji imaju među naseljenicima znanac ili rodaka radi prve neophodno potrebne moralne a često puta i materijalne pomoći ili oni, koji imaju vlastiti sredstva za nabavu zemlje i uređenje čitavog novog gospodarstva.

Ti bi mogli kupiti zemlju uz povoljne cijene i gdje želite. Samo što ovakvi nema ili su među našim življem tek bijele vrane.

Prema tome svaka je opsežnija akcija za naseljavanje naših emigranata u južnim krajevima u sadanjim prilikama gotovo posvema isključena i to iz glavnog razloga što nema dovoljno ni pogodne zemlje za to. O tom će se moći govoriti i na tom radiće tek u slučaju da se sa bilo kojih razloga promijene prilike, n. pr. ako se prede na otkupljuvanje privatne zemlje. Ali i u tom eventualnom slučaju ne smije se zaboraviti, da sa samim dodjeljivanjem zemlje našim naseljeniku, koji dolazi gol, dano sve ono, što je potrebno za normalan opstanak i razvitak. Osim toga treba ga u početku pomoći, da čim prije dodje u mogućnost ispravnog iskoristavanja zemlje a to je sjeme za sjetvu, hrana za izdržavanje do žetve, orude, stoka itd.

Jer uz samu zemlju i golim rukama ne može se izbiti hrana za sebe i svoje a k tome još i višak za potrebno uredjivanje čitavog gospodarstva.

Nakon toga što mu se je namaknulo najpotrebitije, ne smije se ga ostaviti, već i dalje držati vezu s njime, dizati ga moralno, jačati vjeru u samog sebe i tek u takove uslove postat će naš doseljenik dobar gospodar i ispravan državljanin.

stji strateško važnost Otrantske ožine. Posobej je povdarjena v delu strateško-imperialistična stran: želi po vojski premoći in varnosti na Jadrani.

Zapadna obala je za ugovino ir promet jako neprispajiva. Benete imajo le malo možnosti, da bi se zopet kdaj dvignile na nekdanjo višino, a Trst tudi ne more uspjeti, saj živiljeni pogoli zadostujejo le za enega od obuh Ancora, Rimini, Sinigalia, Pesar, Pescara, Termoli itd. niso za trgovino tako važna pristanišča, zvezne zaledjemi so zelo razrtrgane. To je nezmožno vzdržavati poštenu vsa ta pristanišča, ki poleg tega nimajo zvezne z eno osrednjo točko. Važna so le kot vojne baze. Geografska oblika obale same kaže, da je zapadna obala za promet skoro nemoguča in že iz tega izvirajo prva stremljenja po vzhodni obali, ki naj bi nedostatke prve izpopolnila. Poleg tega pa je na zapadni obali najmanji dvakratna naseljenost, nasproti vzhodni in pritis prenaseljenosti je naperjer v prvi vrti na drugo stran. Vzhodna obala je veliko in boljšen. Geografsko ki dale mnogo zalivov in otokov, a z gorovjem zaprto zaledje. Dolga je 150 km, a z otoki 3600 km. Na tej obali je preko 360 pristanišč. 167 od teh bi jih bilo za parnike. Uradno je vše le 101 pristanišče, v prometu pa je le 58. Geografska slika albanske obale je zopet drugačna. Slična je boli zapadni ima le pet pristanišč in še ta majhna in so jih v zadnjem času umetno zgradili (izliv Bojane, Drača, Vlora, Saranda, Sv. Ivan Meduanski). Najveće je Vlora (Valona) s 6.000 prebivalci.

Promet pomorske poti, zvezne zaledjem, reke, železnice, ceste in pomorski promet, vse to je v par poglavijih temeljito obdelano. Ravno tako gospodarstvo na morju. Povdarjena je zlasti živiljeni važnost obale za Jugoslavijo, ki tu ne uvaža, ampak izvaja. Zastoj v prometu je nastal po 1931, ko leži ena četrtina ladij nezaposlenih. Važne so številke o ribolovu ob naši obali. Od 13.433 ribičev je bilo zaposlenih 1. 1925-10.151 (9 postopek prebivalstva ob obali). Nalovili so v letih 1925, 1928, 1930, 1931 rib v vrednosti 35,46,50 in 44 milijonov dinarjev. Kar je brez dvoma važna postavka v gospodarstvu liudstva, ki živi ob obali. Druge važne postavke so še: oljka, vino, bauksit, cement, karbid, tuiski promet, vodne sile itd.

Albansko gospodarstvo je v razvoju zelo odvisno od političnih prilika. Gospodarstvo je tu zelo na nizki stopnji, skoro še naturalno gospodarstvo. Velika finančna (zlasti posloju 100.000.000 zlatih frankov), gospodarska in militaristična odvisnost Albanije od Italije, ki ne zgleda, da se bo končala, ampak gre ta neenak bol med neenakim partnerjem, sa vredno bol na škodo neodvisnosti Albanije. Vsekakor ena od zelo vzemirljivih točk v jadranskom vpra-

JOSEF MÄRZ : »Die Adria-Frage«

KNJIGA O JADRANSKEM VPRAŠANJU

V 42 številki je prinesla »Istra« krajše poročilo o Märzev knjigi »Die Adria-Frage«, ki je pred kratkim izšla v Berlinu. Knjiga sama in važnost obravnavanega vprašanja, pa zahteva, da se je dotaknemo malo bolj podrobno in seznanimo z njo tudi tiste, ki jim ni mogče priti do tega dela. Imela je velik odmev v vsei svetovni javnosti, še posebno pozornosti je izkazala publicistica, ki jo le do podrobnosti analizirala in sprejela z najvećim priznanjem. Kdor le površno pregleda vso italijansko literaturo, ki je izšla tuk pred vojno in med vojno in ki obravnavata jadransko vprašanje, predvsem pa vprašanje Dalmacije, se mora čuditi vsem nekritičnemu pisanju teh propagandnih knjig in brošur. Vsa ta literatura je bila v prvi vrsti pisana le za to, da vzbudi v italijanskem ljudstvu, v mednarodnem svetu, zlasti pa v vodilnih diplomatskih krogih, mnenje o upravičenosti Italije, za kaj je minilo precej časa po nehnadnih dogodkih in ki je pričela vstajati nova geracija, v kolikor tudi ta se ne sledi starejši.

V novejšem času je padla v vrtinec dogodkov že imenovana knjiga in v vsei mednarodni javnosti je dosegla v kratkem čas veliko upoštevanja. Ni čuda, da je tudi nam, saj jeden dragocenih dokumentov, podan potuje, ki je v vsem popolnoma nezainteresiran, zelo dobrodošla. Podal ga je gođovo z želju, da svetu razjasni važen problem. Nam pa je dal dokument, s katerim lahko mirno nastopamo in ki je še toliko več vreden, ker ni nastal pri nas, kjer se zelo malo skrbi za raziskovanje teh vprašanj, ampak je

šanju. Meje med Jugoslavijo in Albanijo merijo okoli 400 km.

Ob Jadraru zadevajo tri narodnosti: Slovani, Albanci in Italijani. Kjer se njih območja stikajo so nastala mešana ozemlja. Tu se le tudi razvila mešana kultura in je iz skupnega življenja različnih narodov nastala nekaka — simbioza. Slovansko ozemlje in okolica sta vedno in vedno osveževala mesta. O čisti italijanski kulturi na obali Dalmacije se ne more govoriti, marveč le o mešani. V svojem času ni namreč imela upliv italijanska kultura le na Dalmacijo, ampak skoro na ves tedanj kulturni svet. Pravo grotesko na zemljepisni karti tvori danes potegnитеv meja čez Skadarsko jezero, odcepitev Reke od Sušaka, Zadra od Dalmacije... K mešanemu ozemlju se šteje lahko le ozemlje Furlarie in deloma Goriške, Istre in Trsta, Dalmacija s svojim številčnim razmerjem med Italijo in Hrvatimi ne pride v poštov. Razmerje 10.000:400.000! 100.000 Italijanov in Jugoslavov v Italiji — ali 1:40! Gledate pravice, ki jih uživajo te manjšine; če zaznamujemo teoretično postavljeni manjšinsko zaščito z »O« lahko postavimo za Italijane v Dalmaciji »+ 1«, a za Jugoslovane v Italiji — »2« (prispomba Mähra: kakor za Južni Tirol!). Italijani uživajo več pravic kot bi jih po splošnih manjšinskih načelih sploh lahko, a Slovenci in Hrvati daleč pod najnajvečjim, dosti manj kot niti. Razen nekaterih mest je vsa Goriška, Tržaška in Istra naseljena s slovenskim oz. hrvatskim ljudstvom. Predmestje Trsta je do danes čisto slovensko, a za Trst sam piše trdi, da je še danes največje slovensko mesto, to je v njem živi več Slovencev kot šteje Ljubljana. Zelo podrobno obravnavata vprašanje beneške Slovenije in Reke. Pri običi statistiki ugotavljata nepravilnost in nekritičnost nemškega ljudskega štetja ter pomanikanje statistike za zadnja leta sploh, vsed česar se sedanje pravo stanje ne da ugotoviti. Vprašanje italijanstva na dalmatinski obali je zelo sporno 750.000:14.329!

Posebno poglavje obravnavata manjšinsko in jadransko vprašanje. Načela fašizma ne dopuščajo mirnega sožitja med dvema nacionalnima skupinama in sploh ne priznajo v mejah svoje države drugih narodov. Zgodovinski razvoj jadranskih vprašanj je zelo raztegnjen in opisan skoro do zadnjih podrobnosti. Važno je med ostalim še poglavje o vojaških pogledih. Z zasedbo Istre, Cresa, Zadra, Lastova ter Albanije, je Italija zaprla vso hrvatsko obalo. Strategiko so to izredno važne točke, mimo katere ne more neopozorno niti ena ladja in polmer sega daleč naokoli. Oboroževanje Italije na morju in na kopnem je podrobno podano. Vse njene vojaške sile so osredotočene na zapadno obalo in mejo Apenskega polotoka. O utrjevanju Jugoslavije pravi, je malo znanega. Nevarnost, ki ga povzroča oboroževanje Italije je za evropski mir velika. Kot zadnje je poglavje o Albaniji, v katerem je podan zgodovinski razvoj albanske države od začetka, preko njene neodvisnosti, do danes, ko je postala prava kolonija in baza fašističnih imperialističnih načrtov.

Med tekstrom so 4 skice. Zlasti zanimiva je tista, ki prikazuje položaj na Jadrani, če bi bila ta vest v italijanskih rokah. Italija bi mejila med ostalim na Sredozemsko morje. Jadransko morje, pa bi imela zaprto že pri Otrantu. Naslovna stran sama že daje jasno sliko položaja, ki ga ima obravnavati knjiga. Pričakuje se v obrisih obale obeh polotokov. Na ital. strani jadranske obale se vrste napis »Mare nostro, mare nostro...« na drugi strani »Naše more...«, vmes pa groteske te obale Reka, Zader, Albania itd. Že v tem je točno pojasnjen spor, v nadaljnem so podane jasno in določno vse neupravičene ital. zahteve, ki jih pisa in menijo naravnost pretenije, pravične zahteve Slovanov do vzhodne obale pa pravice. Veliko statističnega, zgodovinskega in drugega materiala, vse to daje knjigi izredno vrednost in objektivnost. Niti ene trditev ni, da ne bi bila podprtta. Za vez trud in uslužbo, ki nam jo je März napravil s tem delom mu moramo biti le hvaležni.

ZL.

NAŠI STUDENTI NAGRADJENI SVETO-SAVSKOM NAGRADOM

Nj. Vel. Kralj dostavio je, kao i ranjih godina, i ove godine zagrebačkom sveučilištu, 10.000 dinara da se podijeli na dan Svetoga Save studentima za najbolje pisane rade. Medju ostalima bio je ove godine nagradjen naš student emigrant g. Ivan Zaharija, apsolvent veterinarskog fakulteta, rodom iz Žminjštine, nagradom od 800 dinara za radnjo »O djelovanju etera na B aviseoticum i na B anthracis«.

*

Naš rojak in stalni sotrudnik »Istre« Lino Legiša je prejel za svoj razpravo »Popis mojega domačega dialekta v Mayhinchah na Krasu« svetosavsko nagrado univerze Kralja Aleksandra I. v Ljubljani v znesku Din 500. Čestitamo!

NAŠ NOVI DOKTOR

Dne 31. o. mj. promoviran je na zagrebačkem univerzitetu g. Dušan Jakac, iz Mluna kod Buzeta, na čast doktora medicine. — Mladom doktoru naša najiskrenje čestitke.

PRIREDITEV »TABORA« V KAMNIKU UPRIZORITEV IGRE »RAJ POTEPUHOV«

Dne 4 februarja priredi naše Prosvetno i podporno društvo v Kamniku znano igro »Raj potepuhov«, kjer bodo igrale osebe, ki so že znane iz pred partnedi odigrane drame »Za našo grudo«.

TJEDAN EMIGRANTSKE ŠTAMPE

na inicijativu propagandnog otsjeka Saveza emigranata
Kako će naše organizacije pomoći listu »Istra«

Pred nekaj dana razglasio je Propagandni otshek Saveza emigranata sa sjedištem u Ljubljani, po dogovoru s predsedništvom Saveza, svim organizacijama okružnicu, u kojoj ih pozivlje, da od 4 do 11 februara organizuju »Tjedan emigrantske štampe« i da kroz te dane provedu akciju u korist našega lista »Istra«, koji je tako potreban i koji zasluži punu potporu svih emigrantskih organizacija.

Mi smo sa zahvalnošču na velikim zavodljivostom primili obavijest o tej inicijativi našega Saveza, koji je još jednom pokazao, da odobrava naš publicistički rad i da nam želi pomoći. Okružnica, koju je propagandni otshek razglasio organizacijama lijepe je svjedodžba za nas i mi smo ponosni s priznajnjima, koja nam se daju. Ta okružnica glasi:

BRATSKO DRUŠTVO!

Prepričani smo, da ne bo nikdar zadosti povdaren pomen, ki ga ima tisk za vsak pokret in za vsako borbo v naši dobri in zato hočemo ponovno podprtati važnost in velik vpliv, ki ga ima naš list »Istra« v našem emigrantskem pokretu.

Vsakemu zavednemu emigrantu je danes jasno da je dobro emigrantsko glasilo osnovnega po mena za ves naš pokret.

Baš po zaslugu našega tiska je prišel v emigrantske vrste nov, svež in borben duh. Vpliv lista se faktično čuti vsak dan in neprestano. Prav radi tega se je zavest v emigrantski skupnosti dvignila, v vseh je nastal občutek medsebojne povezanosti in potrebe te skupnosti za težko in odgovornosti polno borbo, ki nas čaka.

Velik je vpliv našega lista, ne samo na voditelje naših emigrantskih organizacija, ampak tudi na članstvo in na neorganizirane emigrante.

Baš potem našega lista se oživilja pravi emigrantski duh in širi volja za delavnost.

Toda list ne sme vplivati samo na emigrante, temveč je potrebno, da se razširi tudi med domače prebivalstvo, da jim pokaže našo bol.

In trpljenje našega naroda onstran meje.

Treba je zainteresirati one domačine, ki s simpatijami zasledujejo naš pokret in ki čutijo z našo tragično usodo.

Tudi ne moremo zadosti povdarieti pomena, ki ga ima »Istra« za naš narod v Julijski Krajini.

Ona je edina vez med nami in brati v robstvu in edino potem nje je mogoče vlivati v naš narod odločnosti in vztrajnosti v gigantski borbi.

Obenem pa razglaša pred vsem kulturnim svetom ostudno in breznačelno postopanje fašistične Italije napram našemu življu.

V emigraciji sami vpliva list na vsa naša društva zelo ugodno v vsakem oziru, ker se potem lista naš pokret uniformira in pravilno usmerja.

Baš v ideološkem pogledu storji največ s tem, da ustvarja enotnost mišljenja in gleda nja vseh emigrantov.

Vse to je ustvarila »Istra« v zadnjih letih obstoja, a to ni zadosti. Naša naloga je, da jo razsirimo, da storimo vse da bo večja, močnejša, borbenejša in da bo še odločnejše zastopala naše stališče.

Tega pa ne bo mogla doseči, ako jo mi sami ne podpremo in se vrvemo z vso agilnostjo na propagando za našo glasilo, ne samo med emigrantmi, ampak tudi med domačini, ki simpatizirajo z nami.

Materijalne prilike našega lista »Istra« so baš v sedanjem trenutku slabe in resno ogrožajo njen obstoj. Prevelika sramota bi bila to za tako močno emigracijo, da pusti propasti svoje edino glasilo.

Obstoj lista je odvisen edino od zadostnega števila naročnikov in podpornikov.

Radi tega pozivamo vsa društva, da izvedejo

v dneh 4—11 februarja 1934

PROPAGANDNI TESEN ZA EMIGRANTSKI TISK.

Naj ne ostane nobeno društvo ob strani, ampak naj vsako energično izvede akcijo, ki naj traja skozi vse teden.

Uspehl bodo sigurni, če je le kaj emigrantske zavesti med funkcijarni in člani naših organizacija.

V to svrhu naj vsako društvo zbere skupino ljudi med odborniki in člani ter stopi odločno na delo. Posamezni člani naj gredo od osebe do osebe in skušajo slehernega, ki se lahko naroči na naš list, prepričati o potrebi te majhne žrtve, ki jo doprinese listu in vsemu emigrantskemu pokretu.

Uprava »Istra« Vam bo stala na razpolago za vse informacije in bo tudi sama v listu dajala nasvete in navodila, kako naj se najuspešnejše izvede ta širokopotezna akcija.

Treba je, da enkrat rešimo to vprašanje, da ne bo nad našim edinim glasilom vedno visela nevarnost pogina.

Zaupamo v odbore posameznih društev, da ne bodo ostali gluhi na naš poziv, ker prav ta akcija bo merilo za življensko sposobnost in agilnost posameznega društva.

Ako se v tej akciji, ki je vitalnega pomena za vso emigracijo, pokažemo nesposobne, potem je vsaka nuda na kakšne večje uspehe izključena. To naj bo samo korak v našem napredku in borbi in ta korak mora biti pozitiven.

Ljubljana, 24 I 1934.

SAVEZ JUGOSLOVENSKIH EMIGRANTSKE UDRUŽENJ

Organizatorno propagandni odsek

Ljubljana

*

Kako se u ovoj okružnici kaže, Uprava lista »Istra« imala bi da dade direkutive društvima što da učine za list u »Tjednu« od 4 do 11 februara. Naše želite sestojale bi se konkretno u ovim točkama:

- da se na jednoj skupštini ili satnici članova govori o našem listu;
- da se povede dobro zasnovana akcija za sabiranje številk novih preplatnika, i da nam se popis, i po močnosti bar jedan obrok preplatnika, pošalje;
- da se u svakom društvu obrazuje odbor ili nadje jedno lice, koje će se baviti administrativnim poslovima za list, kao što je sabiranje preplatnika, utvrjanje preplatnika, (starih i novih) in raspodajanje naših edicija.

U okviru teh trijih točaka može saska organizacija da povede akciju, koja je v smislu okružnice Saveza i s obzrom na naše konkrete administrativne potrebe jedino korisna i hitna.

„Antologija nove čakavske lirike“

Jedno novo interesantno izdanje

Ove dane imala bi izači iz štampe »Antologija nove čakavske lirike«. Govoriti unaprijed o vrijednosti te knjige bilo bi — neumjescno. Ali mi, koji smo otišli iz onih krajeva, gdje je naše draga »čak« još ostalo, moramo govoriti o jednoj specijalnoj važnosti ove knjige. Čakavština se govor, može se reći, u čitavoj Istri, znatnom dijelu Dalmacije, cijelom Hrvatskom Primorju i po kvarnerskom otočju. Njeno je, dakle, područje veoma prostrano, a ipak — nijedno od naših narječja ne izumire tako naglo kao čakavsko. S jedne se strane samo ugiba jači, književni štokavštini, dok ga s druge strane tudinština brutalnom silom ugušuje. Nema, međutim, jačeg, otpornijeg i istrajnjeg elementa u narodnom životu, no što je jezik koji nas je mati naučila. I nije čudo što je — usprkos svemu tome — baš na tom narječju nekoliko pjesama antologiske vrijednosti, koje ne zaostaju, ni u kojem pogledu, ni za najboljim pjesmama našeg književnog jezika.

U ovoj antologiji zastupani su privaci čakavske pjesme, kao Nazor, Balota, Žerave, Ljubić i drugi. Karakter joj je, dakle, eminentno istarski. To više što je u njoj i nekoliko najsnažnijih istarskih narodnih pjesama.

Knjiga će biti ne samo ures i upotpunjenje svake privatne i javne biblioteke, nego — što je najvažnije — jedan od najjačih dokumenta nacionalne pripadnosti jednog dijela onih krajeva gdje su ove pjesme nikle. Da bi ih mogli ispravno i bez poteškoća čitati i nečakavci, one su opskrbljene naglascima i tumačenjem pojedinih lokalnih izraza. Jednom riječi, u posao oko uređivanja ove antologije uložen je sav trud, da knjiga izade što kritičnija. Svojom opremom nadavivat će sve dosadašnje edicije ove vrste.

Uz sve to knjiga će stajati samo 20 (dvadeset) dinara. Po svemu što smo naprijed spomenuli može se vidjeti od kolike je važnosti da knjiga izade. To je, međutim, omogućeno samo u onom slučaju, ako se javi dovoljan broj preplatnika. (Naručbe prima i naša administracija.)

Glasovi štampe

Ljubljanska „Slovenija“ o našem listu

Ljubljanski tjednik »Slovenija« još je jedan broj posvetio pitanju Julijanske Krajine. U svom broju od 26 januara donosi daljnje članke pod naslovom »Slovensko Primorje« i to članak »Solsko vprašanje v Julijski Krajini« od J. P. (Jože Pahor?). Nekaj virov o početkih Trsta v zvezi s Slovenicem i feljton o našem listu pod naslovom »Božična številka Istre«. U tom članku govori se o našem listu kao pojavu općenito, a ne samo o božičnem broju. »Slovenija« razglasa idealnu stranu našeg programa. Na taj čemo se članak još osvrnuti, jer su potrebna neka naša razjašnjenja, da bismo svoj stav še bolje precizirali, a sad citiramo značajan uvod u taj prikaz o našem listu. »Slovenija« kaže:

»Ko je »Slovenija« pred meseci prinesla kratko vest o glasilu Zvezde jugoslovenskih emigrantov iz Julijanske Krajine, tedenika »Istre«, je obljudila, da se bo o priliki obširneje pobavila s tem listom. Božična številka daje priliko vsaj delno izpolnititi to obljubo. Sledče vrstice pa nimajo namena prinesti krajšo ali daljšo vsebinsko obsegajoče številke. Praznične številke »Istre« niso težko pričakovane samo zbog bogastva in mnogovrstnosti prispevkov, ampak predvsem zbog načelnega razjašnjevanja. Namen je torej, nekoliko spregovoriti o božični številki s tega stališča.

V svoji predsedniški besedi navaja dr. J. M. Čok kot enega glavnih uspehov triletnega dela Zvezde poglobitev emigrantskega duha. Kolikor je mogoče soditi človeku, ki stoji zunaj Zvezde, ima veikansko zaslugo pri tem delu ravno »Istru«. Ne samo da s svojim poročanjem iz Julijanske Krajine ohranja žive marsikatere vezi

ŽENA V ITALIJANSKI JEČI

PREDAVANJE NA SESTANKU MLA-DINSKE »SOČE« V CELJU

Na rednem sestanku »Soče« v Celju 12. t. m. je predavala gdč. Potratova o temi: »Žena v ječi«. Predavateljica je navajala fašistični teror, ki ni prizanljivel tudi primorski ženi. Leta 1923 so se pričele prve aretacije in nastopila je težka pot v ječe in internacije. Najtežja ječa za primorske pol. kaznjence je v Kopru. Zloglasna je tudi »Regina Coeli« v Rímu, kjer čaka usodo nebroj naših mučenikov. Po opisu so te ječe nevzdržne. Hrana je nezadostna in še ta neužitna. Zasljevanja trajajo po več ur in so spojena z groznimi mukami. Za izsiljevanje resnice se poslužujejo takšnih mučilnih sredstev, da že tu marsikdo obupira.

Procesi se vrše ob prisotnosti karabinerjev, odvetnikov in novinarjev. Obsodba se naglo prečita, tako, da obsojenec ali obsojenka večkrat ne ve koliko je kaznovan. Največ trpe kaznjenci pri transportu v drugo ječe. S težavo je združeno dopisovanje z domačini. Skoro vsako pismo cenzura vrne kaznjencu radi neprimerne vsebine. Predavateljica zaključuje naj nam bo trnjeva pot primorske žene v zaupanje, da bo znala braniti svojo narodno zavest tudi v najtežjih trenutkih.

POKLADNA ZABAVA DRUŠTVA „ISTRÀ“ U ZAGREBU

Društvo »Istra« u Zagrebu priredjuje u suboto dne 3 februara u 8 i pol sati navečer u prostorijama Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo« istarsko plesno i zabavno veče u korist istarske sirotinje. Društveni orkestar svirat će birane slavenske pjesme. Naša odlična pjevačica gospodja Draga Kundić drage se je volje odzvala našoj molbi te će na zabavi pjevati ove pjesme od Ivana Matetića Ronjgova: 1) Kastavška, 2) Usavanka, 3) Ca je more te od Konjovića, 4) Star me je prosija. Prati je na klavir g. Dušan Marčelja. Dva istarska omladinca pjevat će istarske narodne pjesme u originalnoj izvedbi. Narotiti se je odbor postara za sve što treba na jednoj takvoj zabavi, da se dobro pozabave i stariji i mladiji: sviranje, plešanje, šaljiva pošta, tombola, dobro vino i ukusne zakuske.

Ovime se pozivaju svi članovi društva »Istre«, ostali emigranti i gradjani da dodju na ovu zabavu i ples te da u veselom istarskom rasporezenju provedu jednu večer. Ulaznice 10 dinara po osobbi; za članove »Istre« uz predočenje članske iskaznice 6 dinara, a za njihove obitelji 16 dinara. Rezerviranje stolova 10 dinara po stolu. Ko želi rezervirati stol, nek na vrijeme javi tajništvo »Istre«, Boškovićeva 40, telefon 84-66. Odbor.

POZIV ČLANOVIMA DRUŠTVA „ISTRÀ“ U ZAGREBU

Ovime pozivljemo sve članove društva »Istra«, koji su u zaostatku sa članarinom, da istu namire prije glavne skupštine, koja će se obdržavati u nedjelju dne 18. februara. Na temelju društvenih pravila pravo glasa imadu članovi, koji nisu u zaostatku sa članarinom više od 3 mjeseca. Prema tome na ovoj će glavnoj skupštini moći glasovati, odnosno biti birani samo oni članovi, koji su uplatili članarinu barem do konca novembra 1933. Upozoravamo članove da zaostalu članarinu uplate čim prije, a ne čekaju do zadnjeg dana. Blagajnik i tajništvo primat će članarini do 17. februara, da izborni odbor može na vrijeme sastaviti spisak članova sa pravom glasa.

Eventualni prijedlozi za glavnu skupštinu imadu se pismeno dostaviti odboru najkasnije tri dana prije glavne skupštine. — Odbor.

PREDAVANJE O JULIJSKOJ KRAJINI U NOVIGRADU PODRAVSKOM

Prošle nedelje, dne 28. pr. m., održana su u Novigradu Podravskom, vrlo naprednom mjestancu, dva predavanja o Julijskoj Krajini i našem problemu. Predavanja su održana na inicijativu tamošnjeg učitelja g. Nikšića o organizaciji Jadranske Straže i Sokola, a predavao je g. Tone Peruško, učitelj i slušatelj Pedagoške škole u Zagrebu. Ujutro je predavao za odrasle muškarce, a poslije podne za omladinku i žene. Ta predavanja uspjela su u svakom pogledu. Taj naš propagandni uspjeh neka nam bude poticaj za daljnju propagandu u provinciji.

POPRAVEK

G. urednik, prosim Vas, da omenite sledeći tiskarski pogrešek v naslednji številki »Istre«, ki se je vrinil v mojo notico o Soči: »Je Soča naša, ali Italijanska!«: Citat iz drja Tume »Soča je reka ki se v ovinkih izsuče izza gorovja« — a ne »izvuče«, kar moti smisel. — A. M.-č.

ZABORAVLJENI DOKUMENTI

U arhivi društva »Istra« nalazi se ved par godina jedna lisnica sa nekoliko fotografij in ličnim dokumentima Josipa Vencelja iz Gornjeg Loga, općine Bovec. Ovime pozivljemo spomenutog Vencelja i druge, koji znaju njegovu adresu, da nam se javi, kako bismo mu mogli poslati njegove slike.

Tajništvo društva »Istra« u Zagrebu.

MEDJUNARODNA SITUACIJA MUSSOLINIJEVE ITALIJE

Zagrebačke »Koprive« donose na naslovnoj strani ovu karikaturu, koja najbolje karakteriše medjunarodnu situaciju fašističke Italije. Poražena na svim linijama, Italija se danas oslanja još samo na Austriju, koju je karikaturista u starom Franji Josipu odlično karakterisao.

Aktivnost udruženja „Istra-Trst-Gorica“ u Beogradu

KOMEMORACIJA IVANA JURIŠEVIĆA I DANILA ŠTEFANIĆA. — PREDAVANJE DRA COKA O UTISCIMA S PUTA PO BUGARSKOJ. — PRIREDUJE SE PLES S KONCERTOM. — BROJ ČLANOVA PORASTAO OD 150 NA 394. — SOCIJALNA AKCIJA UDRUŽENJA.

Beograd, januar.
U nedelju 21. ov. m. bile su društvene prostorije, u ulici Kralja Petra 22, prepune članova i prijatelja emigranata, još mnogo pre početka šireg društvenog sastanka. Medju drugima moglo se zapaziti predstavnika Kola Srpskih Sestara, zastupnicu Ženskog Odbora za pomoć izbeglica gđu Mariju Čok pretresnika Saveza Dr. Ivana Marije Čoka i mnogo drugih uglednih ličnosti. U 10.30 otvorio je predstavnik Radikona društveni sastanak, predavši reč potpredsedniku Udruženja,

koji le biranim rečima, dostoianstveno i energično odražao komemorativnu reč našim poslednjim žrtvama Ivanu Juriševiću i Daniju Štefaniću.

Govornik je naročito podvukao novu takšku zvaničnih organa u Julijskoj Krajini, koji, posle burnih procesa protiv našega naroda, pribegavaju sada muškom ubistvu nevinih i nenaoružanih građana. Na poziv govornika svi su prisutni klicanjem i ustajanjem počastili usponu naših pokojnika.

Posle ove uspele komemoracije predstavnik je dao reč Saveznom Pretesniku Dr. Čoku, koji je održao vrlo uspelo

predavanje o svojim utiscima s puta u Sofiju.

S obzirom na aktualnost problema i na važnost koju celokupna jugoslovenska javnost pridaje razvoju odnosa sa bratskim susednim narodom, ovo je predavanje salušano sa najvećom pozornošću. Govornik je sa dubokim poznavanjem stvari prikazao metaformozu, koju proživljuje bugarski narod, i izrazio želju da se započeti pokušaj što uspešnije privetu jednom sretnom završetku. Od dobrih i bratskih odnosa između dve slovenske zemlje, zavisi ne samo mir na Balkanu, nego je to i najbolja garantija za mir i stabilnost u celoj Evropi. Posle iscrpnih podataka o raznim utiscima, koje je govornik dobio za vreme svoga kratkog boravka u Sofiji, zaključeno je ovo vrlo uspešno predavanje.

U debati koja se posle toga razvila, učestvovali su gg. Mohorovičić i arh. Lorenčić, koji su posle dobivenih informacija zahvalili predavaču na referatu.

Posle kraćeg odmora prešlo se na pretresanje unutrašnjih prilika u

Udruženju.

Uzeo je ponovno reč društveni potpredsednik, koji je izneo vrlo opširan izveštaj o radu Udruženja od poslednjeg šireg sastanka. Udruženje je u to vreme priredilo dve društvene zabave, prvu za Nikolinje a drugu za Silvestrovo, koje su i moralno i materialno vrlo lepo uspeli. Odbor na-

merava da u ovoj sezoni priredi

ples sa koncertnim programom, po svoj prilici u prostorijama kluba prijatelja Francuske.

U pogledu administracije društvo je stalno imalo kontakt sa svojim članstvom i sa ostalim nacionalnim organizacijama u Beogradu. Naročito se mnogo posvećivalo pažnje prikupljanju članova, pa se

Uz Roubaixa u Francuskoj namjavljuju, da je tamo umro naš emigrant Mate Antelić, star 40 godina, rodom iz Kršana u Istri (br. 52). On je poginuo nesrećom.

U Francuskoj je bio na radu, kao tako imao još mnogo naših sunarodnjaka iz Julijske Krajine. Bio je čitatelj našega lista i uvijeren patriota. Ostavlja ženu i brojnu rodinu, kojima izražavamo iskreno sačeće. Neka počiva u miru daleko od zaščitnega istarske zemlje, koju nije nikada zaboravljao.

IZRADA IZVJEŠTAJA

IZRADA IZVJEŠTAJA